

Genusvetenskap
Södertörns högskola
HT 2005
D-uppsats

Den skrikande fotbollsmamman
- Fotbollsmammors engagemang i en fotbollsförening

Författare: Åsa Åbom
Handledare: Gunlög Fur

1. INLEDNING	3
1.1 Syfte.....	4
1.2 Förförståelse.....	4
1.3 Tidigare forskning	4
1.4 Frågeställningar.....	9
1.5 Teori.....	10
1.6 Metod	12
1.7 Källmaterialet	13
1.8 Urval och avgränsningar	14
2. UNDERSÖKNINGSDEL.....	15
2.1 Inställningar till barnfotbollen.....	15
2.2 Barnen och fotbollen.....	16
2.2.1 Allvar och lek	16
2.2.2 Prestation och kämpande.....	17
2.3 Rollen av den skrikande mamman.....	18
2.4 Engagemanget.....	21
2.4.1 Kiosken.....	22
2.4.2 Tränarrollen	22
2.4.3 Engagemanget och barnens pappa.....	23
2.5 Olika inställningar till kunskaper	24
2.6 Förhållningssätt till genusstrukturer och jämställdhetsdiskurser.....	25
3. DISKUSSION	27
3.1 Barnen och fotbollen.....	27
3.1.1 Lek och allvar	27
3.1.2 Prestation och kämpande.....	28
3.2 Rollen av den skrikande mamman.....	29
3.3 Engagemanget.....	32
3.3.1 Kiosken och tränarrollen	32
3.3.2 Engagemanget och barnens pappa.....	33
3.4 Olika inställningar till kunskaper	34

3.5 Förhållningssätt till genusstrukturer och jämställdhetsdiskurser.....	35
4. SAMMANFATTNING	37
5. AVSLUTANDE KOMMENTAR	38
REFERENSER	39
BILAGA: Intervjuguide	

1. Inledning

Bullar och mjölk eller taktiksnack? Kioskförsäljning eller tränaruppdrag? Ständigt skjutsande eller uppmuntran av självständighet? Vad innebär det att vara fotbollsmamma i Sverige 2005? I USA har ”soccer mom” blivit ett socialt och politiskt begrepp och en intressant politisk målgrupp. Beskrivningar som nått mig av denna beryktade soccer mom liknar nästan bilden av ett fenomen eller en myt. På en hemsida från USA beskrivs hon som ”a well-heeled super-parent whose primary mission in life is to do too much for her children. She got on a waiting list early for the right day-care center, sent junior to Montessori, started violin lessons at 5, private school the same year and, the next year--soccer.”¹

Men hur är då den svenska fotbollsmamman? Här finns inte stereotypbilden lika klar. Eftersom jag själv inte spelat fotboll i någon större utsträckning, har bilden av den svenska fotbollsmamman mest kommit till mig från yttre källor. En av dessa källor är min sambo, vars fotbollsmatcher flitigt besöktes av spelarnas mammor. Dessa mammor kallades ”kärringaklacken” och har beskrivits som omtalad, högljudd och regelbunden. Men intresset för den svenska fotbollsmamman i den här uppsatsen handlar inte om stereotypbilden av henne, utan hur hon själv upplever sitt engagemang i föreningen och vilken roll hon får i den.

Mitt intresse för ämnet har förmodligen sitt ursprung i de många skildringar min egen mamma har gett från sitt engagemang i min brors cykelförening och de diskussioner som följt dessa skildringar, som handlat om hur idrottsföreningar dåligt tar tillvara kvinnors idrottskompetens. Intresset har sedan fördjupats av etnologen Jesper Fundbergs² beskrivningar av barnfotbollsmiljön, men där fokus inte låg på mammorna. Allmänna diskussioner om att det är svårt att hitta ledare inom ungdomsidrotten har också varit en av de bakomliggande orsakerna varför denna uppsats till slut kom att handla om just fotbollsmammor. Att valet av idrott föll just på fotbollen berodde på att fotbollen, inberäknat barnfotbollen, är så stor, har så många aktiva och har en så lång manlig tradition.

Eftersom min egen erfarenhet av barnfotboll är liten har jag ingen målande liten anekdot som skulle kunna ge läsaren en bild av barnfotbollen som fenomen. Istället låter jag en av de intervjuade mammorna, Pia, ge sin beskrivning av hur barnfotbollen kan handla om både lek och allvar, glädje och anspänning, prestation och kämpande:

Nej... jag måste bara berätta det här. När vi var i Småstad då på den här cupen, då hade de ju gått till final [...] och så vart det ju då oavgjort. Och då skulle det avgöras med straffar då. Och då... då började jag tjuta, vet du. [...] Och så sa jag till en mamma då att ”så ska Frida [egna dottern. Förf. anm.] få stå där med hundhuvudet sen” [...] Och då var det en mamma som kom fram till mig ”Visa inte Frida att du tjuter, för då kommer ju hon balla ur [...] Och en annan mamma som också är jättehård och tuff [...] så fick jag se att hon stod och grät och ”nej”. (skratt) Ja, det var så dant så det var inte klokt. Då gick Henke då, min sambo, fram till Frida och pratade med henne och då sa han till henne att ”Nu är det straffar” och då hade Frida börjat gråta och då hade hon sagt att ”då vill inte jag stå, pappa”. Och ”Jo”, hade han sagt. ”Du står bara här. Du ställer dig precis i mitten här och så står du här och så tar du bara dem som du kan ta, så. Och du kan inte göra ett dugg mer. Och sen är det bara att hoppas på att de andra skjuter in sina. Du kan bara stå där, Frida.” [...] ”Nehej”, sa hon. [...] Då var det en mamma som kom fram till mig och så sa hon ”Det här är inte klokt”, sa hon. ”Titta på föräldrarna”. Vi var precis... alla föräldrarna. Och ungarna sprang. Då var det två som var helt coola. Och det var Frida som stod i mål och det var pappa som stod jämte. Han var så... det syntes inte ett dugg på honom. Men sen när straffläggningen började då rå, då skulle Mellanstadlaget skjuta första straffen och då tog Frida den. Och då vart det ju jubel

¹ <http://www.slate.com/id/2255/>, 2005-12-20.

² Se Jesper Fundberg, *Kom igen gubbar! – Om pojkfotboll och maskuliniteter*, Stockholm, 2003.

då. Och sen vart det ju så spännande vet du. [...] Så då vann [Pias lag] straffarna med ett – noll. Men då var det ju så spännande, vet du. Och då var det till och med en mamma som sa att ”Nu tror jag till och med att vi har fått en reaktion på pappa där borta.”[---] Och alla andra föräldrarna hoppade och skrek och tjejerna var ju helt. Men Frida stod där och stoppade och sen blev hon ju hissad, vet du. [...] Då kom den här mamman fram till mig och sa ”Så kan man bli hjälte med” och då var det ju skönt att vara målvaktsmamma, men innan var det inte det, kan jag säga.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är således att undersöka mammor till fotbollsspelande barn i ett genusperspektiv.

1.2 Förförståelse

Då jag själv inte spelat föreningsfotboll mer än tio träningar när jag var sju år, och inte själv har några barn eller nära anhöriga som sysslar med barnfotboll, har min förförståelse av barnfotbollens miljö, och då framför allt i jämförelse med informanterna, varit liten. Detta kan ha påverkat empirin på två sätt; dels att jag sett andra och kanske fler beteenden än vad en person med erfarenhet av barnfotboll skulle ha sett. Dels kan min begränsade erfarenhet ha påverkat frågeformulärets utformning och därigenom eventuellt ställt frågor som informanterna upplevt som omotiverade eller konstiga.

1.3 Tidigare forskning

Fältet idrott som vetenskapligt område domineras av pedagoger och framför allt män, även om det inom området genus och idrott finns en del kvinnor. Den manliga sidan representeras bland annat av Jesper Fundberg, som skrivit om pojkfotboll³, pedagogen Staffan Karp, som skrivit om barn, föräldrar och idrott⁴ samt Håkan Larsson som i ämnet psykologi skrivit om idrott och kön⁵. Kvinnliga forskare på området är bl. a pedagogen Karin Redelius, som studerat idrottsledare⁶, pedagogen Birgitta Fagrell, som skrivit om barns uppfattningar om kön och idrott⁷, sociologerna Kari Fasting, Gertrud Pfister samt Sheila Scraton, som skrivit om fotbollsflickors uppfattningar om femininitet och maskulinitet⁸ samt psykologen Natalie Koivula, som skrivit om genus och idrott i media⁹. En ny bok av historikern Jonny Hjelm skildrar damfotbollens etablering i det svenska samhället under tidsperioden 1965-1980.¹⁰ Denna bok ger dock mest en historisk skildring, så även om den är läsvärd presenteras den inte närmare här. Eftersom jag har en genusinriktning på min uppsats är det lättare för mig att få en jämnare könsfördelning än vad fallet är för den som skriver en uppsats om idrott utan

³ Fundberg.

⁴ Staffan Karp, *Barn, föräldrar och idrott – En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf*, Umeå, 2000.

⁵ Se t ex. Håkan Larsson, ”Queer idrott” ur *Queersverige*, ed. Don Kulick, Stockholm, 2005 eller Håkan Larsson, *Iscensättningen av kön i idrott*, Stockholm, 2001.

⁶ Karin Redelius, *Ledarna och barnidrotten – Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*, Stockholm, 2002.

⁷ Birgitta Fagrell, *De små konstruktörerna*, Stockholm, 2000.

⁸ Kari Fasting, Gertrud Pfister och Sheila Scraton, ”Kampen mot kjønnsstereotypiene – En komparativ studie av kvinnelige fotballspilleres oppfattelse av maskulinitet og femininitet”, *Dansk sociologi* 2004:2.

⁹ Natalie Koivula, ”Massmediernas idrottsbevakning i Sverige ur ett könsteoretiskt perspektiv” i SVEBIS årsbok, Lund, 1998.

¹⁰ Jonny Hjelm, *Amasoner på planen – svensk damfotboll 1965 – 1980*, Umeå, 2004.

genusinriktning. I detta kapitel redovisas också en bok om frivilligarbete och kön som dock inte är inriktad på idrott.

Forskningsläget kring barnfotboll har fokuserat mycket på fotboll som fostran samt på kroppen. Jag har valt att inte fokusera på kroppen, utan istället intresserat mig mer för kopplingar mellan kunskap och makt samt roller, engagemang och föreställningar inom barnfotbollen.

Kom igen, gubbar!

Jesper Fundberg har skrivit en målande etnologisk avhandling om ett pojkfotbollslag och deras föräldrar och tränare under fyra år. Han beskriver en miljö som fostrar pojkar till män. Hur ser då denna fostran ut? Fundberg menar att pojkarna övas i att följa vuxnas vilja genom vuxenstyrda aktiviteter.¹¹ Pojkarna lär sig också att ta fram vissa känslor vid vissa tillfällen genom att öva upp kontrollen över kroppen och känslorna.¹²

Känslomönstret kan liknas vid kontrollerad hängivelse för spelet. I termer av manlig fostran är det alltså inte så att känslor inte ingår i fostran av de unga fotbollsspelarna, snarare uppmuntras de att visa känslor men med det viktiga tillägget att de ska veta när, var och vilka känslor som de bör uttrycka.¹³

Fostran sker också genom att pojkarna lär sig rangordning. Kollektivet (laget) ska sättas framför individen (spelaren). Vänskapen mellan pojkarna sker under en konkurrens om platser i startelvan och detta motiveras med ett delat mål om lagets bästa och hanteras med känslomässig disciplin. Även utanför fotbollsplanen tävlar pojkar och ledare. Allt kan göras snabbare eller bättre, annars riskerar man att ses som en förlorare. Att värdera och hierarkisera efter prestation gäller även sexualitet, kropp och identitet.¹⁴

Inom laget skapas ett ”vi”, men för att kunna skapa ett ”vi” krävs att det skapas ett ”dem”. ”De” kan vara motståndarlag, men det kan också handla om att identifiera sig genom icke-identiteter. Både pojkarna och ledarna hade svårt att beskriva sig själva, eftersom de såg sig själva som individer som inte representerar någon grupp, utan bara sig själva.¹⁵ ”Ett sätt att framträda som subjekt är att framställa andra som objekt”¹⁶, skriver Fundberg. De som framställdes som objekt var många gånger ”bögen”, ”kärningen” och ”invandraren”. Fundberg använder begreppen omarkerade och markerade identiteter. En markerad identitet handlar om att se sig själv som en representant för en kategori. En omarkerad identitet är istället en bärare av normalitet. Exempelvis är fotboll omarkerad, medan damfotboll är markerad.¹⁷

Något som känns igen i annan forskning om maskulinitet och idrott, vilken jag återkommer till nedan, och som återfinns även i Fundberg, är synen på manlig kroppslighet som homoerotisk:

Kopplingen mellan sexualitet och fotbollsspelande ligger just i fokuseringen på kroppen och prestation. Fotbollen som arena för expressivitet av känslor och kroppslig förmåga visar upp ett vitt spektrum mellan hårdhet och intimitet, mellan lust och frustration. Trots att, som jag ovan

¹¹ Fundberg, s. 85.

¹² Ibid. s. 91f.

¹³ Ibid. s. 92.

¹⁴ Ibid. s. 99, 118ff, 155.

¹⁵ Ibid. s. 132, 180ff.

¹⁶ Ibid. s. 184.

¹⁷ Ibid. s. 182ff.

beskrivit, matchen ger homoerotiska konnotationer så laddas retoriken och praktiken på plan med termer av sexualiserat våld.¹⁸

Termer som Funberg syftar på är t ex ”Tryck till honom, för fan”, ”Ta varsin gubbe nu! Nu ska den fan in!”, ”Fan grabbar, ni tappar markering! Upp i arslet på varsin!”¹⁹

I antologin *Om unga män* beskriver medievetaren Peter Dahléen ett liknande resonemang kring fotbollens kroppsliga uttryck som homoerotiska. Dahléens tes är att medias återgivning av idrottssekvenser, där slow motion-repriser av ”den erotiserade manliga kroppen ur alla upptänkliga kameravinklar” med ”uppenbart homoerotiska undertoner” görs begriplig med tanke på kulturella starka tabun kring ”mäns potentiellt sinnliga och lustfyllda beskådan av andra mäns kroppar”.²⁰ Mannens beskådan av TV-kamerans närgångna och oblyga registrering av ”de mest intima kroppsliga excesser och sammanstötningar” sanktioneras genom kommentatorernas rabblande av statistik, vilket får repriserna att framstå som en ”vetenskapligt grundad utvärdering av gränserna för den mänskliga prestationsförmågan”.²¹

Fundbergs och Dahléens resonemang är problematiska, då kroppskontakt och ordval inom fotbollen inte nödvändigtvis behöver vara erotiska, även om de citat Fundberg ger i något fall sannolikt är det. Fotboll är visserligen en av få arenor där det är accepterat för män att ha kroppskontakt i form av kramar och pussar, liksom antydningar och skämt om homosexualitet kan antas vara ett sätt att hantera heteronormen. Att idrottsforskare väljer att se dessa uttryck som homoerotiska skulle lika gärna kunna vara ett uttryck för de ramar män har att uttrycka sina känslor och ett sätt att, antagligen ofrivilligt, befästa dem, som att de faktiskt är homoerotiska.

Barn, föräldrar och idrott

Staffan Karp har skrivit sin doktorsavhandling *Barn, föräldrar och idrott* om det som titeln förevisar, men också mer specifikt vad idrotten har för betydelse för barnens fostran samt deras och föräldrarnas uppfattningar om bland annat föreningen, anpassning till idrottsmiljön, idrottens värden samt barnens uppfattningar om föräldrarnas förväntningar på deras idrottsutövande.²² Karp jämför två idrotter; fotboll och golf, men jag har valt att fokusera mest på fotbollen när jag beskriver avhandlingens resultat.

I många hänseenden har Karp ett liknande problemområde som denna uppsats, men Karp saknar ett utpräglat genusperspektiv, vilket jag ser som en brist i hans analys. Ett exempel på detta är redovisningen av resultatet att fotbollsspelande flickor uppmuntras mindre än fotbollsspelande pojkar att aktivt utöva sitt idrottande. Flickor uppmuntras i större utsträckning att stanna hemma från träningar, medan vikten av att ställa upp för laget förmedlas till pojkar. Karp tolkar skillnaderna som möjligtvis orsakade av att det dels finns mer att vinna för pojkar på att satsa på sitt fotbollsspelande och dels som ett uttryck för en fostran till traditionella könsroller. Som avslutning på resonemanget som ska förklara skillnaderna i föräldrarnas beteende, formulerar sig Karp: ”Att olika krav ställs på flickors och pojkars engagemang och prioriteringar inom fotbollen kan därmed förstås som att de förbereder sig för olika uppgifter i vuxenlivet.”²³ Detta citat ger intrycket av att Karp menar

¹⁸ Fundberg, s. 124.

¹⁹ Ibid. s. 124f.

²⁰ Peter Dahléen, ”Sport och unga män” ur *Om unga män*, ed. Göran Bolin och Karin Lövgren, Lund, 1999, s. 208ff.

²¹ Ibid. s. 209.

²² Karp, s. 44.

²³ Ibid. s. 152.

att det är flickorna själva som förbereder sig och att skillnaderna i föräldrarnas beteenden i så fall är ett uttryck för funktionalitet. Något som skulle kunna ge exempel likt detta ytterligare en dimension är en maktteori eller en fördjupad genusanalys. En genomgående eller åtminstone återkommande problematisering av genus saknas i Karps avhandling, vilket jag tror hade kunnat ge ytterligare dimensioner till hans analyser.

Ledarna och barnidrotten

Karin Redelius avhandling i pedagogik, *Ledarna och barnidrotten*, fokuserar bland annat på hur barnidrottsledare ser på barnidrotten och sin roll inom den som fostrare. Intressant för denna uppsats är att Redelius avhandling ger barnfotbollen ett sammanhang och visar på skillnader och likheter mellan barnfotboll och andra idrotter barn utövar. Redelius ställer frågan vilka som är idrottsledare och inom fotbollen är svaret en dominans av medelålders män, då endast var femte ledare var en kvinna.

Hälften av de kvinnliga ledarna var mödrar och hade barn i laget, och den andra halvan bestod av unga fotbollsflickor. De manliga ledarna var i något större utsträckning tjänstemän än arbetare. Varannan kvinnlig ledare kom från högre tjänstemannahem. En majoritet av ledarna hade själv varit aktiva fotbollsspelare.²⁴

Redelius jämförde också kvinnliga och manliga ledare över idrottsgränserna och fann att de tydligaste skillnaderna var att män var äldre och hade en högre socioekonomisk ställning och högre lön än de kvinnliga ledarna. Däremot hade kvinnorna högre utbildning och hade i större utsträckning egen erfarenhet av tävlingsidrott samt genomgått idrottsledarutbildning. Medan männen var ledare i idrotter där tävling och rangordning dominerade, var kvinnor oftare ledare i idrotter där färdighetsträning, lek och rekreation samt motorisk inläring dominerade. Kvinnorna var också i större utsträckning ledare för flickor eller könsblandade grupper samt yngre barn, medan männen verkade ha en större frihet att träna barn oavsett ålder och kön, något som Redelius tolkar som att kvinnliga och manliga ledare inordnat sig i en traditionell genusdiskurs.²⁵

Resultaten pekar, enligt Redelius, på att vissa specifika villkor måste uppfyllas av kvinnor för att de ska bli erkända som tränare. Utifrån Bourdieuska resonemang om symboliskt kapital menar Redelius att kvinnor måste ha gjort vissa investeringar för att tillåtas komma in på fältet, men det kan också bero på att det är kvinnor med ett visst kapital som vågar bryta mönstren. Redelius frågar sig vilka konsekvenser detta får för idrottens barn. Den traditionella genusdiskurs som efterlevs mellan ledarna kan sägas utgöra en objektiv struktur, som verkar strukturerande för barnens syn på och värderingar av kvinnor och män inom idrotten. Barnen lär sig tex. att det är män som ”kan” idrott bäst.²⁶

Fotbollen och moralen

En av många avhandlingar om barn och idrott inom ämnet pedagogik har författats av Per Nilsson och har fokus på deltagare från fyra allsvenska fotbollsföreningars syn på rätt och fel, moral och omoral och hur dessa uppfattningar skiftar med stigande ålder.²⁷ Avhandlingen har avgränsat sitt fokus till enbart herrfotbollen och motiverar detta med att då ett manligt beteende inom fotbollen är norm och att de mest dominerande värderingarna därför bör vara

²⁴ Redelius, s. 180f.

²⁵ Ibid. s.181ff.

²⁶ Ibid. s.186f.

²⁷ Per Nilsson, *Fotbollen och moralen – En studie av fyra allsvenska fotbollsföreningar*, Stockholm, 1993, s. 31.

som mest synliga inom herrfotbollen.²⁸ De ideal som framhålls av spelarna är framför allt självförbättring, laganda, sammanhållning och gott uppträdande på planen, ett ideal som Nilsson kopplar till den skötsamhetskultur som växte fram inom arbetarklassen under 1900-talets första årtionden. Det självförbättrande idealet är en effekt av ”den hälsosamma konkurrensens (rangordningens) idé”, som ger heder och anseende till den idrottsliga topprestationen.²⁹

Bland pojklagsspelarna finns en klar föreställning om hur en idrottslig karriärväg kan se ut, även om det än så länge kan betraktas som en rolig fritidssysselsättning för dem. Fotbollsspelet beskrevs av spelarna som kravlöst. Det enda som krävs är att de alltid strävar efter självförbättring.³⁰

Kampen mot könsstereotypene

Norska Kari Fasting har skrivit en artikel i tidskriften *Dansk sociologi* tillsammans med danska Gertrud Pfister och brittiska Sheila Scraton som heter ”Kampen mot könsstereotypene”³¹ Fasting et. al. har intervjuat kvinnor från Norge, Sverige, Tyskland och England som spelar fotboll på en hög nivå för att få en förståelse av hur de förhåller sig till traditionella uppfattningar om feminitet. Resultatet var att fotbollsspelarna både hade stor kännedom om, samt beskrev feminitet och maskulinitet i enlighet med, rådande könsstereotyper och att de uttalade ett motstånd emot dessa stereotyper. Någon spelare beskrev att hon hade flera feminiteter som kunde ändra sig beroende på sammanhang, medan flera, framför allt norska, spelare beskrev sig som ”guttejenter”, men att det inte sågs leda till någon rollkonflikt mellan att vara ”guttejente” och kvinna.³²

Queer idrott

Ännu en pedagog som skrivit om idrott är Håkan Larsson, som i sin artikel ”Queer idrott”³³ beskriver vad han kallar ”jämförelsetabub”. Larsson frågar sig under vilka förutsättningar kvinnor kan få möjlighet att tävla mot män.³⁴

I de flesta andra sociala sammanhang har jämställdhetsarbete kommit att innebära rättvisa normer på en arena som är gemensam för kvinnor och män. [...] Tävlingsidrotten ställs helt enkelt utanför denna logik. Här har jämställdhet tolkats som så att rättvisa innebär att kvinnor och män är verksamma på var sin arena. Man ska kunna utföra samma idrott, men inte tillsammans.³⁵

Eftersom kvinnor och män så sällan tävlar mot varandra, utmanas aldrig den för givet tagna föreställningen om mäns överlägsenhet.³⁶ Larsson vill också synliggöra en problematik kring könsidentiteter genom att hänvisa till intervjuer med fotbollsspelande ungdomar. Ungdomarna utgår ifrån stereotypa föreställningar om kön när de ska beskriva skillnader mellan flickor och pojkar. När ungdomarna ska beskriva sin egen inställning till sitt fotbollsspelande och könen blir konkreta personer, är inte beskrivningarna lika bundna vid stereotyper.³⁷

²⁸ Nilsson, s. 53f.

²⁹ Ibid. s. 243f.

³⁰ Ibid. s. 317.

³¹ Fasting et. al. s. 41-53.

³² Ibid.

³³ Larsson, 2005.

³⁴ Ibid. s. 118.

³⁵ Ibid. s. 119.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid. s. 122-130.

Frivilligarbetets kön

Ekonomerna Agneta Stark och historikern och statsvetaren Robert Hamrén är författarna till boken *Frivilligarbetets kön* som bl. a tar upp arbetsfördelningen mellan könen inom föreningar. De menar att det som kallas ”frivilligarbete” inte nödvändigtvis behöver vara ett fritt val, utan ett val påverkat av komplexa kulturella och psykologiska sammanhang, som tex förväntningar på sig själv och från andra.³⁸

Stark och Hamrén jämför två rapporter från 1992 respektive 1998 och finner att medan mäns frivilligarbete stått still under perioden, har den däremot för kvinnorna ökat och därmed närmat sig männens aktivitetsgrad. Det är oftast personer i åldersgruppen 45-59 som frivilligarbetar och oftare personer med högre utbildning. Vad gäller utbildning skiljer sig dock förhållandena mellan män och kvinnor. Medan det är mera sannolikt att en kvinna frivilligarbetar ju högre utbildning hon har är det snarare en högre inkomst som gör männen mera delaktiga.³⁹

Vilken typ av arbete som utförs påverkas också av kön. Män tenderar att frivilligbeta inom områdena utbildning, ledarskap och styrelseuppdrag, men kvinnor arbetar med information, penninginsamling och direkta hjälpinsatser. När det gäller socialt inriktat arbete lägger kvinnor också ner mer tid än män.⁴⁰

Stark och Hamrén menar att bara för att kvinnors aktivitet och deltagande inom idrottsrörelsen ökat innebär detta inte att kvinnor har fått ett större inflytande. Istället påverkar stereotypa bilder av kvinnor och män vart respektive kön hamnar i föreningen, vilket i sin tur leder till olika möjligheter till inflytande. Stark och Hamrén ser i de två rapporterna en segregerande könsstruktur som har sin motsvarighet på den svenska arbetsmarknaden.⁴¹

1.4 Frågeställningar

Med utgångspunkt i syftet och mot bakgrund av tidigare forskning har jag formulerat följande frågeställningar:

- Hur engagerar sig mammor till fotbollsspelande barn i en fotbollsförening? Skiljer sig detta från deras barns eventuella övriga föräldrar?
- Vilka roller tar och tilldelas de och hur förhåller de sig till dem?
- Hur förhåller sig mammorna till barnens idrottsutövande och hur påverkar deras inställning barnen?
- Hur betraktar mammorna sina och andra i föreningens kunskaper om fotboll?
- Hur förhåller sig mammorna till genusstrukturer inom barnfotbollen?

Inom ramen för denna uppsats har inte någon definition eller diskussion om vad som ska betraktas som kunskaper genomförts. Om informanterna i begreppet därför syftat på praktiska fotbollskunskaper i form av spelarenhet, pedagogiska fotbollskunskaper som har med utläring av spelet, teoretiska kunskaper om till exempel spelsystem eller rena faktakunskaper om spelare, lag och statistik har därför helt lämnats åt informanterna. I min B-uppsats i genusvetenskap var definierande av idrottskunskaper dock ett fokus, där

³⁸ Agneta Stark, Robert Hamrén, *Frivilligarbetets kön*, svenska kommunförbundet, 2000, s. 17.

³⁹ Ibid. s. 25f.

⁴⁰ Ibid. s. 26f.

⁴¹ Ibid. s. 34ff.

idrottskunskaper av informanterna definierades som teoretiska, men när män beskrevs ha kunskaper snarare om ”fakta” ändrades definitionen till detta⁴².

1.5 Teori

Denna uppsats har ett genusperspektiv som teoretisk utgångspunkt och då specifikt hur föreställningar och struktureringar av genus uttrycks av och påverkar mammor till fotbollsspelande barn. Begreppet genusstruktur används, inspirerat av historikern Joan Scott, för att beskriva en ordning av föreställningar som internaliserats i sociala, kulturella och institutionella praktiker, men som fortfarande är påverkbara av aktörer. Utifrån läsningen av den tidigare forskningen och arbetet med tematiken kring fotboll som en maskulint kodad arena har jag funnit att de för undersökningen viktigaste perspektiven rör genus som organiserande princip, relationer mellan män och dess konsekvenser för kvinnor, samt teorin om symboliskt våld för att förstå kvinnors inordning i hierarkier. Nedan presenteras några utgångspunkter för dessa perspektiv. Dessa utgör utgångspunkten för analyserna men kommer sedan att kompletteras i diskussionsdelen.

Genus som organiserande princip

Joan Scott har i sin klassiska *Gender and the politics of history*⁴³ definierat genus som föreställda och upplevda könsskillnader, men också som organiserande principer av samhället. Genus är, enligt Scott, en primär aspekt av samhällets organisering.⁴⁴

The core of the definition rests on an integral connection between two propositions: gender is a constitutive element of social relationships based on perceived differences between the sexes, and gender is a primary way of signifying relations of power.⁴⁵

Skillnader i makt, inflytande och status mellan och inom könen framställs ofta som orsakade av biologiska könsskillnader, medan skillnaderna egentligen skapas och legitimeras av föreställningar om kön och könsskillnader.⁴⁶ Scott beskriver fyra nivåer som genus fungerar och verkar inom och mellan. På ett *symboliskt och mytiskt plan* erhålls dikotomier mellan kvinnligt och manligt, föredömligt och icke föredömligt genusbeteende och så vidare. Dikotomierna fortsätter in i vetenskapliga och religiösa *doktriner*, för att därefter organiseras till materialiserande och juridiska principer på *institutionell* nivå. Dessa tre nivåer utgör grogrunden för den fjärde, som är den *personliga erfarenheten*, där föreställningarna om könsskillnaderna får sin slutgiltiga bekräftelse.⁴⁷

Manligt relationsarbete

Norska sociologerna Øysten Gullvåg Holter och Helene Aarseth har i boken ”Mäns livssammanhang”⁴⁸ skildrat mäns relationsarbete till varandra som ett införlivande genom

⁴² Åsa Åbom, Bland hysteriska mammor och lesbiska fotbollsspelare – Idrottsintresserade kvinnors uppfattningar om sina kunskaper kring idrott, B-uppsats i Kvinnovetenskap, Linköpings universitet, 2003, s. 11f.

⁴³ Joan Scott, *Gender and the politics of history*, New York, 1988.

⁴⁴ Ibid. s. 25, 42f.

⁴⁵ Ibid. s. 42.

⁴⁶ Ibid. s. 45ff.

⁴⁷ Ibid. s. 43ff.

⁴⁸ Øysten Gullvåg Holter och Helene Aarseth, *Mäns livssammanhang*, Stockholm, 1994.

känslomässigt avståndstagande. Att inte visa känslor gentemot en annan man kan vara ett sätt att visa respekt⁴⁹:

Det kan innebära att man erkänner den andre som någon som själv kan behärska sina känslor, någon som inte har behov av ”personlig hjälp” på det här området. Därför kan ”känslolösheten” i själva verket vara det motsatta – känslighet. Den formas efter andra regler och krav än hos kvinnor. Att vara aktningvärd är att kunna behärska och styra åtminstone sig själv, på egen hand.⁵⁰

Män visar erkänsla och respekt genom att efterleva normer för relationsarbete som är baserade på en given rangordning mellan och inom könen. De efterlever inte detta på grund av en medvetenhet om ideal av varken omsorg eller makt, utan för att det faktiskt fungerar mellan män i det dagliga livet.⁵¹

Relationsarbetet präglas av avstånd i de fall närhet skulle betyda en kränkning av rang och integritet.⁵²

Symboliskt våld

Sociologen Pierre Bourdieu har utvecklat en teori om hur manlig dominans tar sig uttryck som har benämnts ”symboliskt våld”. Då de manliga dominansförhållandena definierar förhållanden inom produktionens och reproduktionens sfärer, definierar de också tankescheman i dessa sociala strukturer eller grupper. Tankeschemana är transcendent⁵³, vilket får effekten att föreställningar om könets biologiska och sociala natur tolkas som objektiva iakttagelser. Kvinnor införlivar dessa tankescheman, menar Bourdieu⁵⁴:

De dominerade tillämpar kategorier konstruerade ur de dominerandes perspektiv på dominansrelationerna och får dem därför att framstå som naturliga. Det kan leda till att de utsätter sig själva för ett slags systematiskt förringande eller nedsvärtande, något som bland annat [...] märks [...] i kvinnors bifall till en nedvärderande bild av kvinnor.⁵⁵

Det sociala våldet inrättas när den dominerade uttrycker sitt gillande över sitt förhållande till den dominerande, något denna upplever som naturligt, eftersom båda parter delar kunskapsinstrument som är definierade av en manlig dominans. Kvinnors gillande av mäns överordning orsakas av kvinnors föreställningar om omgivningens föreställningar som begränsar henne i sitt val av partner. Att välja en manlig partner som enligt den sociala strukturens normer är underordnad henne själv skulle innebära att hennes egen sociala status skulle minska, eftersom hon skulle bli sammankopplad med honom. I egenskap av kvinna förväntas hon vara underordnad enligt de manligt definierade tankeschemana.⁵⁶

När de föreställer sig förhållandet till mannen till vilken deras sociala identitet är (eller kommer att bli) knuten, tar de hänsyn till den föreställning som alla män och kvinnor oundvikligen kommer att göra sig om honom när de använder de varseblivnings- och värderingsscheman som är gemensamma för alla (i den aktuella gruppen). Eftersom dessa gemensamma principer tyst och ovedersägligt kräver att mannen intar den dominerande positionen i paret, åtminstone skenbart och gentemot yttervärlden, är det för hans skull, för den värdighet de tillerkänner honom a priori och

⁴⁹ Holter och Aarseth. s. 40.

⁵⁰ Ibid. s. 41.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ Transcendens innebär att något ligger utanför det mänskliga medvetandet eller den mänskliga fattningsförmågan.

⁵⁴ Pierre Bourdieu, *Den manliga dominansen*, Göteborg, 1999, s. 47.

⁵⁵ Ibid. s. 48.

⁵⁶ Ibid. s. 48ff.

vill se allmänt erkänd, men också för sin egen och för sin egen värdighets skull, som de bara kan vilja ha och älska en man vars värdighet klart bekräftas och bevisas därför att det syns att ”han går utöver dem”.⁵⁷

I denna uppsats kommer begreppet symboliskt våld att utvidgas till att inbegripa även relationer mellan kvinnor och män utanför det heterosexuella parförhållandet. Till exempel skulle symboliskt våld också kunna förekomma inom fotbollsföreningen och då specifikt inom relationer mellan kvinnliga och manliga tränare.

1.6 Metod

Denna uppsats empiri är baserad dels på observationer under matcher och dels semistrukturerade intervjuer med mammor till fotbollsspelande barn som jag träffat under dessa observationer. Intervjuerna har sedan genomförts separat vid ett senare tillfälle. Att dessa båda metoder valdes var dels för att, genom observationer, få en egen bild av barnfotbollen och mammornas agerande inom den, men dels också, genom intervjuer, få en uppfattning om mammornas erfarenheter och upplevelser av samma miljö. Att få ta del av mammornas erfarenheter och upplevelser var viktigt för att få insyn i företeelser och föreställningar som är svåra att observera. För att inte vara utelämnad helt åt mammornas beskrivningar, vilka inte kan fastslås vara mer än föreställningar och upplevelser, valdes observationer som kompletterande metod. Intervjuerna spelades in med bandspelare.

Observationerna har haft en kvalitativ inriktning och snarare en etnografisk⁵⁸ utformning än en strukturerad. Inga bestämda mallar har följts under observationerna, utan fokus har varit det övergripande syftet, med vissa förtydliganden i form av mammornas engagemang, vad de gjort under matcher samt vad de sagt. Även andra deltagare i föreningen har studerats, som t ex pappor, barn och tränare, för att få en bild av fotbollsföreningen som miljö. Planen var från början att få en bild av vad som sades mellan föräldrar och mellan föräldrar och tränare. Denna information har dock varit svår att ta del av, då det inte gått att avlyssna samtal på ett lämpligt eller smidigt sätt. Hade åskådarytorna varit tätare besuttna hade det antagligen varit lättare att avgöra vad som sades.

I valet mellan öppna eller dolda observationer blev det ett mellanting. Föreningens kanslitelefon har jag vid flera tillfällen ringt upp för att först få ett godkännande att observera under föreningens matcher, men mest för att få information. Det var inte genomförbart, med hänsyn till undersökningens omfång och det brådskande läget att hinna observera så mycket som möjligt innan utomhussäsongen avslutades, att informera samtliga föräldrar och barn, som eventuellt skulle kunna befinna sig i anslutning till matcherna, om min närvaro som observatör. De gånger min närvaro mötts av frågor så har dessa besvarats sanningsenligt. Vissa har jag tagit upp mitt syfte med fotbollstittandet med och detta har gett möjligheter för diskussioner om mitt uppsatsämne.

Jag har valt att anteckna under observationerna, för att kunna ge så korrekta, detaljerade och utförliga beskrivningar som möjligt. Eftersom jag inte använt någon bandspelare under observationerna, men ville kunna citera blev det nödvändigt att anteckna under

⁵⁷ Bourdieu. s. 50.

⁵⁸ Etnografisk metod innebär en kvalitativ datainsamlingsmetod där etnografen genomför bland annat deltagande observationer under en längre tidsperiod och på det sättet engagerar sig i en social miljö eller grupp för att få en förståelse för denna. (Alan Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö, 2002, s. 276-277.)

observationerna för att det annars skulle ha blivit svårt att minnas exakt vad som sagts. Att jag antecknat under observationerna har ibland lett till en del reaktioner bland de jag observerat, som till exempel blickar som har riktats emot mitt block när jag skrivit. Det är svårt att avgöra hur mycket mitt öppna antecknande påverkat observationerna, men alternativet hade varit att jag antagligen inte hade minns lika mycket av det som skett under observationerna.

Eftersom min ålder inte överensstämmer varken med barnen eller föräldrarna, har jag ibland mött frågande eller nyfikna blickar som gjort mig medveten om att en person i min ålder inte smälter in. Detta för att det mest har varit personer i åldrar som överensstämmer med de spelande barnens, deras föräldrars och mor- och farföräldrars som besökt matcherna. Hur de observerade deltagarna kan ha påverkats av min närvaro är svårt att avgöra, men det är möjligt att de skulle ha betett sig annorlunda om jag som främmande och antecknande person inte varit där. Vid ett tillfälle antogs jag skriva för en lokaltidning, vilket föräldrarna pratade om något längs sidlinjen. När jag senare fick en fråga om så var fallet förklarade jag min närvaro. Det är möjligt att flera kan ha trott att det varit en lokaltidningsrepresentant på plats, vilket i så fall skulle ha kunnat påverka både spelarnas och föräldrarnas beteende, men många gånger har föräldrarna inte verkat fästa någon vikt vid mig heller, vilket gör det svårt att avgöra hur mycket och på vilket sätt min närvaro påverkat beteenden runt och på planen.

En aspekt som skulle ha kunnat påverka föräldrarnas beteende under matcherna är att hemmalaget förlorat nästan samtliga matcher, ofta stort. Rimligtvis bör påhejandet, berömmandet och graden av aktivitet påverkas av detta. Till viss del har jag kompensert denna eventuella brist i mitt material med att också studera bortalagens föräldrar.

Som utgångspunkt för intervjuerna har en semistrukturerad intervjuguide använts, vilken bifogas i uppsatsen som bilaga. Intervjuguiden har olika teman med frågor till varje tema. Flera av frågorna är så pass öppna att informanterna relativt fritt har fått möjlighet att reflektera och beskriva uppsatsens huvudteman. Under intervjuerna har därför inte alla frågor ställts, och inte i en bestämd ordning, utan temana har besvarats så som samtalet har fallit sig, med efterföljande följdfrågor.

1.7 Källmaterialet

Observationerna har ägt rum i en fotbollsförening som ligger i en liten ”förort” till Linköping. Matcherna som studerats har spelats av barn i åldern 8-12. Kvinnorna som intervjuats är således mammor till barn i den åldersgruppen och fördelningen i barnens åldrar är relativt jämn mellan gruppen mammor till flickor och gruppen mammor till pojkar. Mammorna har varit sex till antalet och deras åldrar har varit mellan 32-46. Tre av dem har barn som spelar i andra föreningar än den som observerats, och alltså spelat bortamatch under observationerna. Dessa tre har valts dels för att få en större bredd, dels för att intervjua mammor till barn som vinner i större utsträckning och dels för att det var enklare att få tag i mammor som var tränare på det sättet. Observationerna har ägt rum under fem helgdagar i slutet av säsongen 2005. Under de första fyra dagarna observerades 10 matcher och under den femte observerades många matcher parallellt, eftersom det försiggick en turnering denna dag.

Till skillnad från de ”soccer moms” som beskrivits i inledningen skulle informanterna snarare och bättre beskrivas som arbetarklass eller lägre medelklass. En har högskoleutbildning, medan två utbildar sig. Tre har gymnasieutbildning, men ingen

högskoleutbildning. Till skillnad från Redelius samt Stark och Hamrén resultat att det är mer sannolikt att en kvinna är ledare respektive frivilligarbetar om hon har högre utbildning⁵⁹ är inte detta tydligt bland informanterna i denna studie. Civilstånd och familjerelationer har också varierat. Några är gifta, andra skilda, vissa har erfarenhet av både och. En del är sambor och andra singlar. Fotbollserfarenheten har också varierat. Två har aldrig spelat själva. De övriga har spelat mellan ca 8 och 14 år.

Alla namn i uppsatsen är fingerade, inklusive orsnamn och dylikt, för att måna om informanternas anonymitet. Nedan följer dock en presentation av informanterna för att ge en bild av vilka dem är:

Anna är 35 år och har tre barn, varav alla är döttrar och två spelar fotboll. Hon är gift med yngsta dotterns pappa och har jobbat inom omsorgen i många år tills hon för en tid sedan började studera på universitetet. Fotboll spelade hon i minst tio år och under en av barnens fotbollsträningar fick hon hoppa in som tränare.

Pia är 46 år och har, tillsammans med sin sambo, två döttrar som båda spelar fotboll. Hon har en högskoleutbildning inom sitt arbetsområde inom barn och ungdomsverksamheten, men har aldrig spelat fotboll.

Lotta är 38 år och har tre döttrar, varav alla tre spelar fotboll. Lotta utbildar sig, efter en blandad yrkesverksamhet, inom samma område som Pia och Anna har eller skaffar sig utbildning. Fotboll spelade hon i åtta år och är nu hjälptränare i en av döttrarnas lag.

Maria är 40 år och har två söner tillsammans med sin sambo, varav den ena av sönerna har fortsatt spela fotboll medan den andra bara har provat på. Hon är handelsanställd och har ingen erfarenhet av fotbollsspelande.

Tina är 39 år och har tre barn, varav en pojke och en flicka spelar fotboll. Hon har ingen partner, jobbar inom omsorgen och är tränare i sin sons lag.

Cissi är 32 år och har jobbat inom omsorgen sedan tonåren. Hon har tre barn tillsammans med sin man, varav en är flicka och två är pojkar. Alla barnen spelar fotboll och Cissi har varit tränare åt sönerna.

1.8 Urval och avgränsningar

För att kunna studera så många matcher som möjligt, och därför inte behöva resa mellan föreningar, har en förening valts som utgångspunkt för observationer. Valet av fotbollsförening för observationerna genomfördes med hänsyn till en så jämn fördelning som möjligt mellan flicklag och pojklag i samma åldersgrupper. Hänsyn togs också till att föreningen hade många hemmamatcher kvar att spela, eftersom utomhussäsongen vid uppsatsskrivandets början höll på att ta slut.

Urvalet av informanter till intervjuerna har skett under observationerna, då detta verkade vara det lättaste sättet. Ett problem med denna urvalsform är att det bara är de mammor som befann sig vid sina barns matcher de helger jag genomförde observationer som har ingått i populationen. Mammor som besöker barnens fotbollsmatcher i liten eller icke existerande

⁵⁹ Stark och Hamrén, s. 25f.

grad har därför haft väldigt liten möjlighet att tillfrågas av mig. När man läser uppsatsen bör man därför beakta att det troligtvis finns fler sådana mammor än vad denna uppsats ger intryck av. Den ursprungliga tanken inför urvalet var att få en jämn fördelning mellan mammor till fotbollsspelande flickor respektive pojkar, samt en relativt jämn fördelning mellan mammor som anser sig besitta mycket respektive lite fotbollskunskaper. Detta mål har med viss tur lyckats genomföras.

Urvalet har varit en form av bekvämlighetsurval⁶⁰, där mammor som observerats under matcherna tillfrågats om de ville ställa upp på en intervju. En mamma tillfrågades efter ett samtal under en match. En annan tillfrågades för att hon kände denna mamma. Två har tillfrågats för att de haft en tränarroll och därför varit intressanta. Resterande två mammor har tillfrågats av en slump eftersom de råkade befinna sig på de matcher jag studerat och för att deras barn råkade överensstämma med det kön som för tillfället behövdes i undersökningen. Mammorna har till slut blivit jämnt fördelade enligt följande; Tre mammor har fotbollsspelande flickor och lika många har fotbollsspelande pojkar. Några mammor av dessa har fotbollsspelande barn av båda könen. Av de sex mammorna är två mammor tränare, varav en har en med spelande dotter och en har en spelande son, en av vardera mamma till flicka respektive mamma till pojke uppfattar sig själva som kunniga och en av varje uppfattar sig som mindre kunniga.

Anledningen till att just mammor valts som informationskälla, och inte kvinnor i allmänhet, var att det enligt kansliet på den förening som observationerna utförts i mest är föräldrar som är närvarande, delaktiga och engagerade inom barnfotbollen. Genom att välja att intervjua bara mammor, har informanterna en gemensam utgångspunkt för sitt engagemang och det har blivit möjligt att ställa frågor om samspelet i inställningar och beteenden mellan föräldrar och barn. Att inte bara tränare intervjuats, med tanke på att tränarrollen varit ett fokus i denna uppsats, beror på ett intresse för tankegångar mammor har som av någon anledning inte blivit tränare om varför de inte blivit det. Anledningen till att inte pappor inkluderats som informanter är dels att jag tycker Fundberg tar upp detta i sin avhandling samt att det är intressant att se vad som händer när kvinnor inträder manligt definierade områden.

Enbart mammor till barn i ålder 8-12 har intervjuats, eftersom det är de matcher där barn i dessa åldrar spelat, som ägt rum under observationerna. Medverkan och engagemanget hos föräldrarna minskar också när barnen bli äldre.

2. Undersökningsdel

2.1 Inställningar till barnfotbollen

I det här avsnittet ges en kort beskrivning av informanternas inställningar till barnfotbollen. Samtliga föräldrar, utom en, beskrev en mycket positiv inställning till fotbollen, delvis för att den är rolig, men främst eftersom den skapar gemenskap, laganda och sammanhållning samtidigt som den förhindrar utanförskap. Någon nämner också de hälsomässiga aspekterna som positiva. Den allmänna uppfattningen var att föreningsidrotten ger en god fostran åt barnen, som bland annat får lära sig att ta både med- och motgångar, att ta ansvar och att inte tjafsas och gnälla. Tina beskrev sina känslor för sina barns fotbollsspelande så här:

⁶⁰ Se exempelvis Bryman, s. 114f.

Jag tycker det är jättekul att de spelar fotboll. Det har gett mig så mycket gemenskap och... ja, respekt för varandra och så där då, och... Att man kan tycka, när man är ute på plan och spelar en match, att då är det liksom en fight, men efteråt, då är man liksom kompisar i alla fall. Det ger en väldigt god samvaro, så jag tycker det är kul att de gör en lagsport.

Anna berättade också att om ens föräldrar eller vänner har spelat fotboll, så spelar man fotboll själv. ”Det är där man hamnar på något sätt”, menar hon, och att detta beror på att man genom föräldrar och vänner har den kontakten med fotbollen.

Mammornas positiva bild av barnfotbollen delas av föräldrarna till de fotbollsspelande barnen i Karpes avhandling. Dessa anger främst tre viktiga positiva sidor med idrotten: Den ger god fysisk och psykisk hälsa, den bidrar till att sociala relationer utvecklas samt att den lär barnen underordna sig och arbeta för gemensamma mål. Negativa sidor är istället dopning, höga krav, utslagning, ekonomisering och elitism, men dessa brister ses som anomalier, som egentligen inte hör till den ”goda” idrottens natur.⁶¹

2.2 Barnen och fotbollen

2.2.1 Allvar och lek

Både observationerna och intervjuerna ger en dubbel bild av hurvida barnens fotbollsspelande är allvarligt. Dels skildrade mammorna barnfotbollen som en lek, att det inte ska vara ”så himla allvarligt”, som Pia, som har två spelande flickor, uttryckte det. Anna, som också har två spelande döttrar, uttalade sig ungefär likadant; att ”[d]et är inte så allvarligt, utan mer på kul.” Dock skildrades inte barnfotbollen bara som en lek, utan den ska också innehålla ett visst allvar och ordning. Cissi uttryckte detta väl när hon beskrev vad hon kallar för ”lekpappor”, vilket återkommer senare i uppsatsen:

Ibland är det ju bara pappor som ställer upp som tränare som inte har petat på en boll. [---] en del andra lag, där är det bara lek. Men jag menar de börjar bli så stora att man kräver mer [...]. En del är inte lika intresserade. Då är det bara lek på träningarna. Och då har det ju också mycket att göra med de tränarna de har. Om det ska vara lek eller... Ja, det ska ju inte vara allvar i den åldern heller, men det ska ju börja bli ordning. Man ska ju inte gå in på fotbollsplanen och hålla på och leka när man tränar. Så stora är de ju så att de ska fatta att ’Nu lyssnar vi på tränaren. Nu gör vi som han säger’ och inte springa omkring och leker och låtsasskjuta pickadoll eller nåt...

Denna dualism har varit tydlig under många observerade matcher. Allvaret under matcherna har visat sig bland annat genom att spelare hetsas till att agera på olika sätt. Denna tendens har varit mera påtaglig under pojkmatcher och förekommandet av frekventa uppmaningar från tränare och föräldrar har varit vanligare på matcher mellan yngre spelare, framför allt unga pojkar. Under en match mellan åttaåriga pojkar är denna stämning påtaglig även för mig som observatör:

Vid ett tillfälle tappar bortalagets målvakt bollen utanför straffområdet och det blir lite rörigt vem av målvakten eller medspelarna som ska ta hand om den innan en motspelare hinner få tag på den. När bollen rullat över kortlinjen och målvakten springer och hämtar den, skriker tränaren på honom att han ska gå på bollen om han tappar den på det sättet och inte släppa den. Målvakten springer jäktat tillbaka med bollen för att sparka ut den snabbt och tränar skriker då på honom att han ska ta det lugnt med utsparken, för att därefter skratta högt ihop med motståndarlagets tränare. (Ur observationsanteckningarna)

⁶¹ Karp, s. 145ff.

Tränaren sa alltså först till pojken att vara mer aggressiv, för att några sekunder senare säga åt honom att han måste ta det lugnare. Hemmalagets tränare betedde sig på ett liknande sätt som motståndarlagets, som beskrevs ovan. Hemmalagstränaren ropade konstant till barnen vart och hur de skulle springa genom korta kommandorop som ”Spring där!”, ”Upp där!”, ”Skjut!” eller ”Kom igen, upp igen!”. Detta beteende var kännetecknande även för många föräldrar. Vid ett tillfälle skadade sig en av pojkarna på planen och höll händerna för tänderna. Medan han sakta gick emot utbytarbänken skrek tränaren på honom att röra på sig: ”Har du fått ont kommer du och byter!”, vilket fick pojken att springa ut emot avbytarbänken med händerna för munnen. Under en match mellan tolvåriga pojkar utspelade sig liknande exempel:

I slutet av matchen släpper hemmalaget in sitt femte mål. Eftersom jag studerar publiken parallellt med spelet uppfattar jag inte exakt vad som föranleder målet, men jag hinner uppfatta att det är lite slarvigt spel från eller dålig kommunikation mellan målvakten och backen. Strax efter målet kommer backen som ”släppt in” målet ut till sidlinjen för att byta. Han ser upprörd ut och rösten skär sig när han säger till linjemannen: ”Jag var ensam”, antagligen för att visa att han kände sig värlös emot motståndarnas anfall. Backen tar sig för huvudet och börjar snyfta. Linjemannen svarar kort och med ganska hårt tonfall, utan att följa spelaren med blicken: ”Det var inget att göra.” Spelaren sätter sig på bänken och försöker förgäves kväva några snyftningar. Ingen tittar på honom eller tröstar honom; varken tränaren, linjemannen, publiken eller de andra spelarna på bänken. Han slutar snart att snyfta och tränaren säger åt honom att han ska in på planen igen.
(Ur observationsanteckningarna)

Framför allt under observationerna, men också under intervjuerna, visade denna dualism en isärhållande karaktär mellan pojkar och flickor. Det var övervägande pojkar som ”hetsades”, både av tränare och av föräldrar. De gånger en flicka skadade sig under observationerna togs hon om hand i mycket större utsträckning av både tränare och föräldrar. Pauser för och uppvisande av skador förekom också mera under flickmatcher, något som skulle kunna vara orsakat av att gråt och uppvisande av smärta inte är lika välkommet inom pojkfotbollen. De skilda graderna av hetsande liksom välkomnande av gråt och uppvisande av smärta mellan pojkar och flickor ser jag som ett uttryck för dualismen lek/allvar, vilken ter sig i vara delvis könsdikotomiserande. Denna genuskodade dualism fungerade oftast samtidigt som en annan, vilken beskrivs nedan.

2.2.2 Prestation och kämpande

En annan tydlig dualism under observationerna var skillnader mellan vad flickor och pojkar fick beröm för. Medan flickorna många gånger, särskilt i unga åldrar, påhejades och berömdes när de hade kämpat, likväl som när de hade presterat, fick pojkarna istället mest beröm när de presterat något och därmed lyckats genomföra det de kämpat för. Tendensen under pojkmatcherna var snarare den motsatta, inte bara när det gäller kön, utan möjligtvis också ålder; unga pojkspelare berömdes något mer än äldre för prestation. Under en match mellan tolvåriga pojkar skedde följande:

Ett exempel på att pojkarna inte får lika mycket beröm för kämpande är backen från hemmalaget som sprungit energiskt mot sidlinjen för att förhindra att bollen går över linjen, vilket skulle leda till inkast för motståndarlaget på hemmalagets planhalva. När han misslyckas utropar han frustrerat ”NEEJ!!!”. Tränaren utbrister då direkt ”Skrik inte nej! Använd krafterna till annat!”(Ur observationsanteckningarna)

Ett annat exempel är från en match med åttaåriga pojkar:

Under matchen ges beröm mest för prestationer. Bara under ett fåtal tillfällen under hela matchen ges beröm för att någon har ”kämpat” eller ”jobbat” bra. Dessa kommentarer föranleds dock oftast av att någon har genomfört en bra prestation, även om det inte lett till något mål eller att det blivit en lyckad brytning tex. Två mammor och en pappa som sitter eller står framför mig pratar en hel del under matchen i termer av hur bra spelare är. ”Han har ett bra skott.” ”Han är duktig i mål.” ”Har är otroligt tuff.” Det hörs väldigt många ”bra”, men bara när någon presterat något bra (Ur observationsanteckningarna).

Under observationer av matcher med lite äldre pojkspelare var beröm efter prestation ett lika vanligt fenomen, i förhållande till uteblivet beröm för kämpande, som under matcher med yngre pojkspelare. Skillnader fanns dock i hur ofta spelet kommenterades från tränare och föräldrar. Yngre pojkspelare blev oftare ”hetsade” till att agera på olika sätt genom föräldrars mer frekventa inblandning i hur pojkarna skulle springa och prestera. När istället en match mellan nioåriga flickor observerades var påhejandet aktivt trots att de släppte in många mål utan att göra några själva. Många flickmatcher följde samma mönster. En annan match mellan nioåriga flickor får tjäna som exempel:

Mammorna hejar på spelarna hela tiden, ropar uppmuntrande ord och förmaningar om hur de ska spela, vart de ska springa och vem de ska passa. ”Gå på!”, ”Den är din!”, ”Passa Anna!”. Många av uppmaningarna handlar om att de ska kämpa, gå på bollen samt inte sluta springa när de har bollen inom räckhåll. [---] Under matchen får alla spelare beröm, några spelare som gör starka insatser får lite mer beröm. Det som oftast leder till beröm är när spelarna har kämpat, men också ganska ofta när de gjort något bra.

Även flickor möts därmed av ivriga uppmaningar från föräldrar och tränare. Till skillnad från uppmaningar pojkspelare möts av är dessa dock ofta mer positiva och berömmande. En möjlig förklaring till skillnaderna i beteende och förhållningssätt till flick- respektive pojkfotboll ger Pia:

Alltså, jag vet ju att flickor blir lite undan i en förening. Fotboll allra helst, kanske. Det satsas ju inte jättemycket på tjejjidrott. Det är ju inte att sticka under stolen med att den kommunala kakan inte är rättvist fördelad mellan pojkar och flickor. Så det klart att jag pushar för att, och engagerar mig så och ser till att de blir uppmärksammade och så. Det gör jag ju.

Pia fick följdfrågan hur hon gör det:

Ja, det tror jag att jag gör mycket genom att ja, vara med och tala om, ja... Och sen det här att det inte ska vara så himla allvarligt, tycker inte jag. Men så hör man ju sig själv när man står där och är på väg och.. ja... (skratt). Då gapar man ju och skriker och så, men...

Pia sa att hon pushar på tjejer mer, t ex genom att förmedla att det inte är så allvarligt. Trots detta kan hon komma på sig själv med att stå och skrika och gapa. Det positiva påhejandet kan alltså ses som ett sätt att uppmuntra flickors fotbollsspelande i en diskriminerande idrottsmiljö. Dualismen allvar och lek samt kämpande och prestation kan också kopplas till en skildring av flickor som beskrivs i nästkommande avsnitt.

2.3 Rollen av den skrikande mamman

En beskrivning av dem själva som återkommer i intervjuerna med mammorna är den av en nervös, ropande och skrikande mamma. Alla mammor utom en beskrev sig själv som mycket inlevelsefull och högljudd, samtidigt som de tyckte att man inte ska skrika och gapa för mycket. Det förekom också ganska många beskrivningar av ”den skrikande föräldern” som av domaren tvingas lämna planområdet. Lotta, som är tränare i sin elvaåriga dotters lag,

återkom flera gånger under intervjun till sitt eget och andras skrikande och hur man borde förhålla sig till det:

Det enda som är nackdelen med mig är att jag skriker så fruktansvärt mycket på planen. Jag lever mig in i matcherna så dant, så att... det är väl nackdelen med mig, att jag måste faktiskt behärska mig.

Lotta fick följdfrågan vad hon brukar skrika.

Nej, men coachar dem, alltså. Det är ju inga svordomar och inget sånt, utan jag brukar skrika och jag hörs ju ganska långt, så ibland kan folk komma och säga "Vi hörde dig ända till b-planen". Så jag hörs ju, om man säger så, då. Så det får man väl behärska sig lite, så man inte ska behöva stå och skrika. För tjejerna ska ju klara av det, utan att jag står och skriker då. Det har jag börjat träna på. Jag är tyst. Det är svårt ibland.

Lotta berättade vidare att hennes beteende skiljer sig från lagets huvudtränare, som visserligen är engagerad, men som lärt sig att flickorna ska klara sig själva och att det är bättre att flickorna coachas när de kommer av planen för spelarbyte. Det blir mindre rörigt så, eftersom risken finns att man skriker fel. Lotta menade att tränarens beteende är något hon borde ta efter och något hon tränar på. I laget har de pratat ganska mycket om att föräldrarna inte ska vara "ett sånt lag" som har föräldrar som står och skriker och Lotta beskrev också hur andra föräldrar kan bete sig likadant:

[E]n del föräldrar kan ju stå och skrika mycket på plan, fast de gör ju inte det här, men man har ju sett, varit på matcher, där föräldrar kanske blir utvisade av domaren istället. (skratt)
Det kan vara livat ibland.

När hon fick frågan vilka det är som brukar skrika blev svaret:

Nej, men man har ju hört såna här rykten det har gått så här, föräldrar som har lagt sig i domarens dömningar [---] Men det är inget som har förekommit i det här laget än så länge.

Det är svårt att veta huruvida Lotta har sett föräldrar som blivit utvisade av domaren eller ej. Lotta berättade också att hon tror de andra föräldrarna tycker att det är kul att någon står och skriker, när de inte själva får göra det. De kan nämligen säga åt henne att det är bra att hon skriker och att hon ska skrika mer. Tina är också tränare och hon uttryckte sig på ett liknande sätt som Lotta. Åt sin son är hon tränare och då coachar hon i egenskap av det, men på dotterns matcher går hon i egenskap av förälder:

För Caroline då, som jag mest står och hejar på, så hejar jag på ordentligt. (skratt) Jag är inte den som kan vara tyst. Utan... jag vill gärna peppa dem och heja på dem. Sen kan man ju göra det på olika sätt, men jag skulle aldrig [...] säga nåt elakt att 'Gud, varför gör du så där för? Men herregud!', utan... det är mera 'Kom igen!' och så där då, så att... Ibland kan jag tycka att jag ska vara tyst, men det är svårt. (skratt)

När Tina fick följdfrågan varför hon tycker att hon ska vara tyst svarade hon skrattandes att det är för att hon skriker hela tiden. På frågan hur hon tänker då blev svaret att hon tror de andra kan tycka att hon skriker för mycket, "fast de säkert inte gör det då, men...". Hon tyckte ändå att hon skriker på ett bra sätt, och att det aldrig är någon som sagt något om det till henne. Även i Tinas lag har föräldrar som står och skriker längs sidlinjen tagits upp som något som bör undvikas, och detta av den anledningen att barnen kanske skulle lyssna på föräldrarna istället för på sin tränare. Tina menade att hon tror att man skriker mer när man kan lite mer om fotboll och när man själv har spelat och därför vet hur viktigt det är att bli

påhejad och peppad. Papporna kunde vara lite mindre påhejande, enligt Tina, och kanske istället hade en mer negativ ton jämfört med mammorna. Hon menade att detta kan bero på att "[d]et är nog det här lite mamma, man ska ta hand om dem, tror jag." Anna gav en liknande beskrivning på frågan om mammor och pappor reagerar likadant på flickornas framgångar:

Nej, papporna reagerar inte så mycket. Vi flickor... mammor (skratt)... Vi är nog mera så här som förutfattade meningar säger att vi är mammor. Det är mer så här att "Oh, det är bra!" och "Åh, vad bra!" och "Åh, vad roligt!" och så där, ja... Visar känslor så mera, tror jag, än vad pappor gör. Papporna är naturligtvis glada så, men inte så där... De är lite mer sådär coola. [...] De skriker inte så där "Åh, det är bra!" utan det är mer "Ah, jättebra, snygg passning." [lugnare mörkare röst.] De är lite mer så... sakinriktade. Alltså... Är det en bra passning så är det en bra passning.

Som Anna beskrivit ovan, var lugna män ett annat återkommande tema. Partners, som alla var manliga, och barnens pappor, i den mån de var närvarande, men också andra barns pappor, beskrevs i stor utsträckning som lugna, "coola" och mindre inlevelsefulla. Anna skildrade sina spelande döttrars pappa så här:

[H]an är ju mera lugn. Han blir ju inte lika uppspelt på matcherna och så här, utan han flabbar lite och tycker det är roligt [---] jag blir ju mera tävlingsinriktad än vad han blir. För mig är det ju tävling att spela fotboll, men han har inte spelat fotboll så han ser det inte som tävling. Sen är ju vi så olika över huvud taget. Alltså, han är ju mera lugn och tycker att det är roligt och "gud vad duktiga ni var idag" och jag blir mer [med inlevelse och ljusare röst] "Men gud vad roligt! Åh, det var så bra det där ni gjorde där och gjorde si" och så.

Annas man fick en liknande beskrivning:

Min man, han står vid sidan av och såhär [visar armarna i kors] och tittar på dem när de spelar och tycker att jag bär mig åt och så där. Nej, han är helt cool, alltså. Han kan säga vad han tycker är bra, så kan han säga vad han tycker är dåligt [...] Nej, han är mera cool sådär och håller sig lite grann på avstånd och blir inte så exalterad helt enkelt, utan han är mer så där med båda fötterna på jorden. Det är en fotbollsmatch och flickorna är tio, liksom. Så är ju han mer. Han tycker nog det är jobbigt att jag står och hoppar lite så där och sparkar och säger vart de ska ta vägen.

Precis som Tina menade Anna att det är lättare att engagera sig i något man kan, men Anna beskrev det också som att det är tävlingsmomentet som för föräldrarna samman och påverkar hejandet. Pia jämförde sin sambo med sig själv på det här sättet:

[H]an är cool. [---] Men han är lugn och pushar de andra tjejerna. Han är mycket bra, så. Talar om när de är duktiga. [...] Då är jag mer så där "woohooooo". Gapar och så där. Han hörs inte så mycket. Så han är inte den pappan som blir utslängd. Det finns ju de föräldrarna som inte får vara med på matcherna.

Att vara lugn framstår i intervjuerna som något bra och eftersträvansvärt. Samtidigt beskrevs en bild av mammorna själva som mer inlevelsefulla. Det finns dock de som bryter mot det här mönstret. Cissi tyckte visserligen att det inte var bra att skrika för mycket, men sa samtidigt att hon trodde de andra föräldrarna tycker det är bra att hon skriker. Maria är inte så intresserad av sport, lever sig inte in i matcherna så mycket, utan föredrar att t ex läsa en bok eller åka och handla. Hon brukar heller inte titta så ofta när barnen spelar fotboll.

Bilden av den skrikande mamman är något som nästan alla mammorna förhöll sig till och jämförde sig med. Det skrattades mycket när de beskrev sig själva som gapiga och skrikiga eller när andra beskrevs som det. Flera informanter berättar, ofta mellan skratten, om skrikiga föräldrar som inte får stå kvar vid planen eller som blivit tillsagda av domaren.

En beskrivning som har mycket gemensamt med ”den skrikande mamman” är Lottas beskrivning av den flamsiga flickan:

För det är svårt att ha... i alla fall tjejer, i stora grupper, för de är ju mer flamsigare, pratar mycket. Killarna är ju mera det här att, de är så inriktade på vad de ska bli. De ska bli fotbollsspelare, de ska bli proffs. Så de går ju in för sitt spelande, så de delar ju inte gärna med sig av bollen. [---]Nu när de är tolv år börjar de förstå att man inte ska hålla på och flamsa, men i början när de är sju åtta år, då är det mycket prat och såna grejer då. Mycket flams. [---] Men jag tror, det är ju två pappor i laget med som tränar, så att, de ser ju också så, för han kan ju jämföra det här laget med sitt pojklag som han också tränar och de är mycket yngre och går mycket bättre att träna än tjejer då. Just för att det blir för mycket prat under träning. Så det får vi ju säga till dem kontinuerligt hela tiden att ”Nu får du lugna ner dig får vi göra det här istället” för det är ju därför de är här och spelar fotboll. Men det blir bättre och bättre.

Om flickorna är extra flamsiga, berättade Lotta vidare, kan de få springa straffrunda, vilket inte händer så jätteofta. Även Pia beskrev något liknande, när hon berättade att några unga tjejer fått hoppa in som hjälptränare och att de inte ”ömmat för tjafset” lika mycket:

...man ömmar inte för tjafset eller så där. Det tycker jag är bra. Det har inte de manliga tränarna gjort heller, men de kanske låter tjejerna tjafsa eller så där och då tycker inte jag ”Nu kör vi istället.” Då kan det vara lite så där ”Nu är det fotbollsträning”. [...] Ja, men tjejerna kan ju vara lite, inte de som tränar, utan tjejerna som spelar då, så kan det bli lite så där som det har varit på en del träningar, ”Men det där vill inte vi göra. Nej, det vill inte vi” [Pia härmar en grinig röst]. [---] Då får man ju försöka tala om för dem att den här timmen är det fotboll och då är det inget annat. Då kan man inte komma och inte vilja spela fotboll, för då är man hemma i såna fall.

Cissi beskrev visserligen att några tränare i föreningen lät pojkarna leka, istället för att främja ordning. Hon uttryckte det dock så att det var tränarna som inte hade kunskapen eller intresset för att få ordning på barnen, istället för att det var barnen som var flamsiga i sig.

Att vara inlevelsefull och skrikig kan jämföras med att vara flamsig, eftersom alla är oönskade känslouttryck. Mammorna ska sträva efter att inte skrika, medan flickorna ska fås att inte vara flamsiga eller tjafsiga. Samtidigt verkar mammornas skrikande beteende vara något komiskt och som i viss mån uppmuntras av andra föräldrar. Medvetenheten och ryktesspridningen om skrikande föräldrar verkar också vara stor, vilket kan vara en förklaring till att alla mammor, utom den som inte tittar på sitt barns fotbollsspelande så mycket, beskrev fenomenet och skrattade åt det.

Utöver den skrikande mamman skildrades också två andra beteenden; Den lugna pappan och den proffsinriktade pojken. Den sistnämnda är något som bara Lotta har beskrivit. Utöver dualismerna lek/allvar samt kämpande/prestation tillkommer alltså den skrikande mamman/den lugna pappan samt den flamsiga flickan/den proffsinriktade pojken, av vilka den sistnämnda dock inte har samma genomslagskraft bland informanterna. Man kan fråga sig vad bilden av ”den skrikande mamman” har för funktion i föreningarna där de intervjuade mammornas barn spelar, och hur denna funktion påverkas av sin motsats ”den lugna pappan”? Denna fråga återkommer under diskussionen.

2.4 Engagemanget

Engagemanget bland informanterna är väldigt varierat. Två är tränare, två har varit tränare olika lång tid, två har ingen föreningsstyrd uppgift, utan engagerar sig enbart i egenskap av föräldrar. Av de sistnämnda två försöker den ena gå på alla matcher, medan den andra mest

skjutsar. Hur mycket engagemang mammorna lägger ner på sina barns fotbollsspelande påverkas av hur mycket tid de har, vilket i sin tur till exempel påverkas av hur stort ansvar de har för hushållssysslor. En vanlig uppfattning bland mammorna är att alla har möjlighet att och engagera sig på det sätt de vill, att det bara är att säga till. Ingen har känt sig hindrad eller dåligt behandlad.

Under observationerna låg fokus bland annat på hur uppdelningen av olika uppgifter såg ut och gick till. Till viss del har detta varit svårt att överblicka, men vissa tendenser har ändå kunnat iakttas. Två tendenser är engagemanget som rör kiosken och tränarrollen.

2.4.1 Kiosken

Under de fem dagar då observationer utfördes stod både kvinnor och män i kiosken. Informanterna beskrev också en blandning mellan kvinnor och män i kiosken. Vid ett tillfälle fick jag chansen att samtala med kvinnan som för dagen stod i kiosken tillsammans med sin man. Mamman berättade att så gott som alla föräldrar tar hand om kiosken en dag per säsong. Förutom det får föräldrarna hjälpa till under klubbens cup som hålls under hösten. Hon tyckte att det är lite vanligare att det är mammor som dyker upp för att sköta kiosken, men att det också ofta är föräldrapar. Efter fem observationsdagar och med en kvalitativ metod är det meningslöst att dra några långtgående slutsatser kring om det är fler mammor än pappor som står i kiosken. Särskilt då kiosken har skötts av både kvinnor och män. Den tydliga tendens som dock har kunnat iakttas berör vad kvinnor och män har sålt när de stått i kiosken.

Under föreningens cup var en stor grill utplacerad bredvid klubbstugan och kiosken. Grillen sköttes av fem män. Inga kvinnor. Under samma turnering hade det också ordnats en extra kiosk utöver den som är öppen under vanliga seriematcher. I extrakiosken såldes enbart godis och fika och den sköttes enbart av kvinnor. Den kiosk som var öppen under seriematcher var även öppen under cupen. Där såldes korv, godis och fika och i kiosken stod både kvinnor och män. Intrycket från de sammantagna observationerna var alltså en uppdelning i hanteringen av kött. De gånger männen stod i kiosk skötte de oftast korvförsäljning, såvida de inte hade ansvaret för hela kiosken, inklusive korvförsäljning, vilket var fallet vid något tillfälle.

2.4.2 Tränarrollen

Både observationerna och de intervjuade mammorna vittnar om att tränaruppgiften är något som män överhängande ägnar sig åt. Två av de intervjuade mammorna är dock tränare och två har varit. Tina har varit tränare, tillsammans med en man, i sin tioåriga sons lag i ett år:

Det är jätteroligt faktiskt, och just med killarna också så där. Det känns väldigt kul när de kommer och säger ”Tina, vi tycker du är en bra tränare” och så där. Just att man är tjej också då. Och att jag är själv som tjej. Annars är det ju bara papporna som är tränare, så där och...ja, hjälptränare och allting runt omkring då. [...] Så det är faktiskt väldigt roligt.

Tina svarade på frågan varför det är roligt just för att hon är tjej:

Att grabbarna uppskattar mig och [...] lyssnar på mig lika mycket som de lyssnar på de andra tränarna.

Bemötandet har varit bra. En mamma har sagt till Tina att det är kul att det är just en mamma som är tränare bland alla killar. En pappa var tvärtom kritisk till en början:

[J]ag vet en pappa sa att han var väldigt tveksam till mig först i början. ”Jaha, vilken anledning då, för att jag var tjej då eller?”, men... nej, det visste han inte riktigt då, men det där hade han ju ändrat under tidens gång, så att säga, för att han såg ju att jag kunde lite fotboll då... då ändrade han det där

då. Men annars är det bara positiva reaktioner. Och även från tränarna också då, att de vill att man ska fortsätta.

Lotta är hjälptränare i sin elvaåriga dotters lag och tycker den uppgiften är jättekul. Hon valde själv att vara just hjälptränare, eftersom den andre tränaren, som är pappa till en av flickorna i laget, hade mer kunskap och erfarenhet samt att hon inte ville ha huvudansvaret. Lotta har börjat sköta målvaktsträningen själv, annars sköter huvudtränaren upplägg, vilka positioner spelarna ska spela på osv. Det är heller ingen skillnad i bemötande från föräldrarna, enligt Lotta.

Cissi var för ett år sedan en uppskattad och framgångsbringande tränare åt sina nu tioåriga tvillingpojkar i ungefär ett halvår, men slutade på grund av sjukdom och för att föreningen hade en dåligt fungerande organisation. Hon tyckte det var kul, eftersom hon fick lära dem spela fotboll. Det är inte alla som säger åt barnen vad de gör för fel, menade Cissi, och det är roligare för barnen om de vet hur de ska spela.

Anna har fått hoppa in som tränare vid ett tillfälle, en uppgift hon tyckte var väldigt rolig. Anledningen att hon inte vill vara tränare permanent är att hon inte ansåg sig ha den tiden, när hon har tre barn, varav två spelar fotboll. Hon känner sig också tveksam eftersom hon inte har någon tränarutbildning.

2.4.3 Engagemanget och barnens pappa

När frågor ställdes om mammornas engagemang i jämförelse med eventuell ytterligare närvarande förälder till barnen eller sin partner, i det fallet denne var barnens förälder, ställdes var svaren skiftande.⁶² Anna, Pia och Lotta beskrev alla ett jämnt och delat engagemang mellan sig själva och barnens pappa. Anna tar hand om barnen varannan vecka och barnens pappa varannan, vilket gör ansvaret och engagemanget jämnt, även om pappan inte är lika inlevelsefull under matcherna som Anna. Pia och hennes sambo försöker båda gå på alla matcher och Lotta och hennes sambo lägger båda ner lika mycket tid och engagemang i barnens fotbollsspelande. Dessa mammor är de som enbart har döttrar samt enbart döttrar av de barnen som spelar fotboll. Om detta har någon betydelse för uppdelningen av engagemang är dock svårt att utröna i denna uppsats.

Tina och Cissi sköter själva allt engagemang i barnens fotbollsspelande. Tina visste inte varför pappan inte är engagerad, medan Cissi svarade att det var för att hennes man varken hade körkort eller fotbollsintresse. Maria beskrev sitt och sambons idrottsintresse som begränsat, men engagemanget var fördelat enligt följande:

Jag är inte så mycket aktiv då. Det är ju kanske mest att man skjutsar barnen och så. Annars så... i föreningen så är det kanske Anders [sambon. Förf. anm.] som nån gång står i nån kiosk och hjälper till.

På följdfrågan hur det kommer sig att det är sambon som står i kiosken svarade hon:

Det med kiosken är inte så ofta, tror jag. Och då är det ju ofta, om det är helgerna så kan inte jag, för jag jobbar på lördagar. Så att... det faller sig lite naturligt. Det är inte så här, vi kanske kommer överens att Anders kanske åker med Kalle och kiosken också, så gör jag nåt hemma istället. Nej, jag vet inte. Oftast det blir bara så.

Maria upplevde inte att hon har tid att engagera sig mer:

⁶² Samtliga fotbollsspelande barn till de intervjuade mammor hade en ytterligare förälder som var man.

Jag kan inte engagera mig mer inom det här, just när man jobbar och ska ta hand om det som är. Anders är ju egenföretagare, så att han jobbar nästan dygnet runt. [...] Det är ju så att jag löser den ena sidan och han den andra.

På frågan vad den ena och den andra sidan innebär svarade Maria:

Det är ju liksom hem och runt omkring det med handla mat och fixa hemma och tvätt och så där. Det får jag liksom stå mer för än kanske min man, av praktiska skäl.

Maria kände sig både nöjd och missnöjd med uppdelningen:

Ja, nöjd, men ska kunna hitta saker som går att bättra på, men visst, än så länge, ja, det funkar så där [...] Ja, det klart, man ibland är missnöjd med, man vill kanske ha hjälp lite mer med det ena och det andra hemma, men i och med att Anders jobbar som han gör, så går det inte. [...] Å andra sidan tycker jag han ställer upp, det här med barnen, att han åker med dem till ishockeyn [...] Nej, det funkar jättebra.

2.5 Olika inställningar till kunskaper

Inställningarna till fotbollskunskaper bland mammorna är inte entydiga. Fyra beskrev sina kunskaper som goda medan två istället menade att de inte var så goda, men att de lär sig mer och mer.

Tina upplevde sina kunskaper om fotboll som likvärdiga med andra tränare i föreningen, och det kan vara kunskaper, eller att man har en tränarroll, som gör att folk lyssnar på en lite mer. Det är oftast pappor som är de som man lyssnar på, menade Tina, men frågan om det betyder att papporna kan mer än mammorna ledde till ett något ambivalent svar:

Nej, jag tror inte att papporna kan mera. Sen är ju frågan, som sagt, om mammorna har spelat fotboll själva. Har man inte gjort det så kanske man inte är, ja, lika engagerad eller intresserad då. Oftast är det väl så att papporna har spelat fotboll själva.

När Tina fick frågan om detta innebär att papporna kan mer än mammorna, blev svaret nej och att ”mammorna säkert kan fotboll de också”.

Ja, om jag själv har spelat fotboll, så känner jag att då kan jag ju lite fotboll... och vet, ja, hur man tänker fotboll och spelar det och liksom så där. Och har jag inte gjort det och inte kanske är speciellt intresserad utav fotboll, så är man ju inte lika engagerad och man tycker och tänker inte heller då, utan man är där för att titta på sin son då eller sin dotter. Så tror jag väl mer det är. Och har då papporna då kanske spelat förut, då kanske, ja då är det dem man lyssnar på om dem har nånting att säga. [...] Jag känner så att jag kan väl fotboll för att jag själv har spelat fotboll. [...] Man kan säkert fotboll fast man inte har spelat också. [...] Så det behöver ju inte betyda att man inte kan. Jag skulle tro att man kan lite mer om man själv har spelat.

Cissi ger ett liknande svar. Hon upplevde sina kunskaper som ”ganska goda” och att de var bättre än många andra föräldrars, varav vissa, mest mammor, inte kan så mycket alls. Förklaringen till detta, trodde Cissi, är att mammorna mer sällan spelat själva. Det är främst att man har spelat själv, samt att man har intresset, som är tecken på kunskap. Under intervjun berättade Cissi att det mest är män som är linjedomare. På frågan varför hon tror det är så, svarade hon att:

De tror väl inte vi kan spela fotboll, kanske. En del.

Cissi fick samma fråga igen; varför hon tror det är så, och svarade då ”Men det är ju bara så. Så är det ju.” De egna kunskaperna upplevde Cissi som avsevärt bättre än makens, eftersom han inte hade något vare sig intresse eller kunnande i någon större utsträckning. Lotta upplevde också sina kunskaper som goda, men i jämförelse med huvudtränaren och sambon var kunskaperna mindre. Anna framställde också mammornas kunskaper, likt Tina och Cissi, som begränsade för att de inte själva har spelat fotboll. Detta, menade hon, påverkar dem att inte vilja vara linjedomare, eftersom de tycker det är svårt. Fotbollskunskaperna upplevde Anna som goda, men jämfört med sin man var de sämre. Barnens pappa hade hon dock bättre kunskaper än. Hur mycket inflytande man har i laget beror på vilken kunskap man har, beskrev Anna vidare:

Sen är det ju den här tränaren som vi inte tycker om, han har nog svårt att ta in, för han tycker nog själv att han är väldigt duktig. Ja, jag tror det. Å andra sidan tror jag han lyssnar om han verkligen förstår att man sitter på kunskap. Man ska nog gärna sitta på den kunskapen, gärna ha den på papper. [...] Ja, examen. Men förstår du. Vad man jobbar med. Jag kanske jobbar som lärare och då kanske jag är väldigt pedagogiskt utbildad. [...] jag tror han är den som skulle ha svårast att lyssna om man inte ruskar tag i honom och säger ”Jag vet faktiskt det här”.

Cissi beskrev också något som inte de andra mammorna beskrev, något hon benämnde ”lekpapporna”, vilka är ”pappor som ställer upp som tränare som inte har petat på en boll”. Cissi berättade att hon har pratat med de andra om de besvärliga lekpapporna:

Jo, det har man väl gjort och det vet ju alla och alla säger det med, för de är ju så flummiga, de där. ”Åååh!”, när det var cup, liksom. ”Ååååh, vart ska vi vara nu?” Ungarna visste nästan mer vart de skulle vara än, ja, vilken plan de skulle vara på och så där. Det är helflummigt och alla föräldrar reagerar ju på t.

När Cissi senare fick frågan om hon önskar att någon av tränarna skulle bete sig annorlunda, svarade hon:

Ja, det är väl om lekledarna skulle bli mer... fast det funkar ju inte. Det sitter ju... det är ju nästan det sitter i dig, liksom. Det är ju bara så. Är du inte praktisk till exempel. [...] Har du inte det praktiska i dig så kan du ju aldrig bli praktisk. Man är ju som man är. Vissa grejer går ju inte att ändra på.

2.6 Förhållningssätt till genusstrukturer och jämställdhetsdiskurser

Fotbollens arena har varit och är i stor utsträckning fortfarande en manligt dominerad och definierad arena.⁶³ Numera blir flick- och damfotbollen allt större samtidigt som diskussionerna om jämställdhet blir allt vanligare. Hur förhåller sig fotbollsmammorna till den manliga traditionen och dominansen inom fotbollen och tongångar i samhället om jämställdhet och feminism?

Intervjuerna vittnar både om olika uppgifter för kvinnor och män, till exempel inom kioskverksamheten och tränarrollen, och förhållningssätt till män och kvinnor, till exempel den skrikande mamman och den lugna pappan, men också om att mammorna upplever sig bli bemötta jämställt. Ingen av mammorna menade att de upplevt särbehandling i form av t ex osynliggöranden, förlöjliganden eller illa behandling, men många av dem förhöll sig ändå på olika sätt till könsstrukturer eller jämställdhetsdiskurser. Cissis förklaring till varför en del inte tror kvinnor kan spela fotboll, som löd ”Men det är ju bara så. Så är det ju.”, kan tolkas som att ojämställdhet är något självklart, och inte något som behöver påpekas att det finns.

⁶³ Se till exempel Fundberg.

Flera mammor uttalade på olika sätt en medvetenhet om förväntningar på jämställdhet. Pia berättade om hur ett barns föräldrar har ansvar för tvättandet av spelarnas tröjor efter varje träning, något som följdes av frågan om det var hon eller hennes sambo som brukade tvätta. Pia beskrev detta som en känslig fråga följt av att det är hon som brukar sköta det. En stund efter att hon fått frågan varför det är så sa hon:

Nej, jag vet inte, jag kanske är gammalmodig. Inte så jämställd. Fast jag försöker låta utåt som att jag är det.

När Tina mötte tveksamhet över hennes tränarroll från en man, frågade hon mannen om detta berodde på att hon är tjej. Flera informanter menade också att lagsporter och sammanhållning är särskilt bra för tjejer. Samtidigt som det finns en viss medvetenhet om en jämställdhetsdiskurs, uttryckte informanterna också en traditionell bild av dam- respektive herrfotboll. Anna ser mer på herrfotboll än damfotboll. ”Det är ju det som visas på tv framför allt.” Hon beskrev också sin mans inställning till ”fotboll” och ”damfotboll”, en inställning hon själv delvis delade:

[H]an är ju som alla andra, eller du vet, förutfattade meningar att fotboll är en killsport och tjejsport är... Det är killfotboll och tjejfotboll, alltså. Det ser han som två olika... Kanske inte när det är barn, men när vi går upp i dam och herrlag, då är det damfotboll och herrfotboll. [...] Han tänker att damfotboll är en sport och killfotboll är en sport. Det går liksom inte att jämföra. Och jag kan hålla med.

Anna fick frågan varför det inte går att jämföra:

Alltså, man har samma regler och så, men alltså i herrfotboll, för det första av nån anledning så går det snabbare, det är hårdare... eh...så... Damfotboll är mera... Det här säger jag, för det tror inte jag att han tycker, men där är det liksom mera lir. Man spelar bollen mer än ruffar om bollen, liksom.

Följfrågan blev hur hon tror att hennes man tänker istället:

Jag tror han tänker att det... att det inte är fotboll. [---] Det är inte fotboll, det är damfotboll. [...] [A]lltså, jag kan tycka lite som han, fast ibland kan jag bli irriterad att han... Det känns som att han nedvärderar det hela, fast det gör han kanske inte. Han ger det bara en annan innebörd, liksom. Jag kan ju tycka att fotboll är fotboll, kanske. Men samtidigt är det ju en skillnad mellan herrfotboll och damfotboll i spelets gång sen. Jag tror att herrar är mer på liv och död än vad damer är. Sen är det ju svårt att säga när man kommer upp på väldigt hög nivå inom damfotboll, då är det kanske också lite mera på liv och död, men då är det ett mer exaktare spel, mindre hårt spel är det också inom damfotbollen än vad det är inom herrfotbollen. Så det är ju viss skillnad och det är väl bara, alltså rent... det är väl kroppsligt, antar jag. [...] [A]tt man inte spelar lika hårt tror jag beror på att man är tjej, alltså. Men, nej... vad menar jag?... Men... Genetiskt är det ju... herrar är snabbare än damer och starkare och så. Och jag tror det är det det beror på när man kommer upp på den nivån, men sen tror jag tjej- och killfotboll [...] då ligger de [killarna. Förf. anm.] ju av någon anledning ett steg före i fotboll. [...] De är fysiskt tuffare redan då.

Tina tittar mer på herrfotboll, men tyckte damfotboll är kul att se också:

[D]et är väl för att det kommer mer och mer damfotboll också. Så tycker jag också att det är... när det visas på tv:n exempelvis eller försöker gå på LFC:s matcher också då rå. [---] Om jag skulle välja herrfotboll eller damfotboll så skulle jag nog välja herrfotbollen just nu. [...] Dels för att det är mycket teknik, tycker jag. [...] det händer mycket mer i de matcherna. Men sen är ju, damfotbollen är ju på framföret [...] Tittar man på Umeå exempelvis så är ju det ett jättelag. Och det är ju kul att se.

Det är skillnad även på flickor och pojkars fotbollsspelande, menade Tina. Även om tjejfotboll utvecklas alltmer ligger pojkarna alltid ett steg före. Tina svarade på vad detta beror på:

Det ligger bara i generna, tror jag. Det är skillnad på tjejer och killar, det är bara så.

Pia framförde en lite annan åsikt. Hon tycker det är roligt att se både flick- och pojkfotboll, men det är lite häftigt att se duktiga tjejer som spelar fotboll, vilket hon förklarade beror på att hon inte har spelat själv.

Att herr- och pojkfotboll på olika sätt är mera fotboll än dam- och flickfotboll är en inställning som de flesta mammorna på något sätt förhöll sig till. Detta var också en iakttagelse som var svår att undgå direkt när jag första gången besökte föreningen där observationerna ägt rum. Vid ingången till föreningsområdet satt två lappar med likartat utseende. Båda två gjorde reklam för matcher; den ena med texten ”damer div 3” och den andra med texten ”div 4”. Efter lite efterforskningar framgick det att ”div 4”-lappen syftade på en herrmatch. Trots att damerna spelade i en högre division är det deras match som benämns med ett epitet.

3. Diskussion

Nedan följer ett diskussionskapitel där resultaten kring fotbollsmammorna kopplas till teorier och tidigare forskning.

3.1 Barnen och fotbollen

3.1.1 Lek och allvar

Ett resultat i denna uppsats var återkommande beskrivningar hur barnfotbollen både var lek och allvar. De intervjuade mammorna menade att både lek och allvar var ett väsentligt inslag i barnfotbollen, medan observationerna visade att allvaret fått lite större utrymme inom pojkfotbollen än inom flickfotbollen.

Dualismen mellan lek och allvar är ett resultat som även Fundberg fann i sin avhandling, som beskriver det som en ständig balansgång mellan ”lust och allvar” och att finna dem i varje situation. Fundberg menar att barnfotbollen genom denna dualism kan liknas vid en insocialisering till hegemonisk maskulinitet, men utvecklar inte vidare vad han menar.⁶⁴ Medan Fundberg enbart studerade ett pojklag, har mammorna till både flickor och pojkar i denna studie uttryckt denna dualism mellan lek och allvar. Observationerna visar dock på skillnader i synen på graden av lek respektive allvar mellan flick- och pojkfotboll.

Observationerna visade prov på att det är mer accepterat att flickor visar att de skadat sig eller är inlevelsefulla. I flera fall bemöts gråtande, inlevelsefulla pojkar eller pojkar som har ont med hårdare ord än flickor, eller med att bli ignorerade. Holter och Aarseth menar att män kan visa varandra respekt genom att inte visa varandra känslor. Genom att inte visa den andre känslor, visar man att man erkänner den andre som någon som kan klara av och behärska sitt känsloliv själv, vilket är ett tecken på att man är aktningvärd.⁶⁵

⁶⁴ Fundberg, s. 159.

⁶⁵ Holter och Aarseth, s. 40f.

Att det är mer accepterat att trösta och ta hand om skadade och ledsna flickor kan vara orsakat av att det manliga relationsarbetet innebär att inte visa varandra känslor. Enligt Holter och Aarseth resonemang skulle en tränares uttryck av oförstående för en skadad pojkes långsamma gång ut till sidlinjen vid byte kunna vara ett sätt att visa respekt genom att anta att han kan ta hand om sina känslor själv. Detsamma skulle kunna gälla backen som blir ledsen och gråter när han släpper in ett mål och ingen i laget eller bland föräldrarna tittar på honom eller knappt säger något.

Holter och Aarseth menar att mäns uteblivna ”omfamning” av andra män är en del i mäns relationsarbete, som sker i en rangordning mellan män lika väl som mellan män och kvinnor. Inom detta relationsarbete kan närhet betyda en kränkning av rang och integritet. Denna norm för relationsarbete är inte främst ett resultat av mäns vilja, utan är en effekt av bakomliggande positioner som är en del av manligheten innan individen ”vill” något över huvud taget.⁶⁶

Sett ur denna synvinkel skulle föräldrarnas och tränarnas beteenden av avstånd mot inlevelsefullhet och känslsamhet kunna tolkas som en form av fostran till ett manligt relationsarbete. Pojkarna lär sig detta i första hand av män, genom att det är mest män som är tränare, men även mammorna bemöter pojkarna på ett liknande sätt. Mammorna kan alltså ha samma förhållningssätt till pojkars känslor som män, eller också är deras beteende enbart ett uttryck för en acceptans av det manliga relationsarbetet.

Fundberg iakttog ett liknande mönster hos det pojklag han studerade, där kontroll över känslorna skulle tränas upp så att vissa känslor togs fram vid vissa tillfällen. Att veta var, när och vilka känslor som ska uttryckas ingår i en fostran för att lära sig en kontrollerad hängivelse för spelet.⁶⁷ Iakttagelserna under observationerna av pojkmatcherna liknar de iakttagelser Fundberg gjort i sin studie. Om pojkar fostras till en kontrollerad hängivelse för spelet, vad fostras då flickor till inom fotbollen? Denna fråga diskuteras vidare nedan.

3.1.2 Prestation och kämpande

Observationerna visade också att det fanns skillnader i vad flickor och pojkar fick beröm för. Medan pojkar berömdes för prestationer, fick flickor beröm i större utsträckning när de kämpat. Observationerna och en del uttalanden av mammorna visar att pojkfotboll är lite mer på allvar. Som Lotta påpekat vet pojkar att de har en möjlighet att bli proffs, en möjlighet som i dagsläget är betydligt mer begränsad för flickor. Kanske är det inte bara pojkarna som vet att de har en möjlighet att bli proffs, utan också föräldrar och tränare? Detta kan i så fall vara en möjlig förklaring till flickors och pojkars olika bemötanden.

Fundberg iakttog ett hierarkiserande efter prestation bland de pojkspelare han studerade. Hierarkier och konkurrens skapar ett klimat där allting kan göras snabbare och bättre, för att inte riskera att ses som en förlorare. Att värdera och hierarkisera efter prestation var därmed ett tydligt drag bland pojkarna.⁶⁸ Fundbergs resultat är i detta fall överensstämmande med denna uppsats.

Pia påstod dock också att hon pushar på tjejer mer, eftersom de får en mindre del av den kommunala kakan. Kan pushande av tjejer, just för att de inte får samma resurser och uppmärksamhet i föreningen vara en anledning till att man hejar på tjejer mer eller är det för

⁶⁶ Holter och Aarseth, s. 40f.

⁶⁷ Fundberg, s. 91f.

⁶⁸ Ibid. s. 99, 118ff, 155.

att det inte är lika viktigt vad de presterar? Oavsett vad, borde resultatet av föräldrarnas och tränarnas beteenden göra att flickor inte behöver prestera lika mycket som pojkar för att få bekräftelse och höra att de är bra. Pojkarna, däremot, får mest bekräftelse när de presterat något, vilket borde göra att de kämpar hårdare för att nå resultat. Man kan spekulera i hur detta kan tänkas påverka barnens utveckling i spelskicklighet, deras inställning till fotbollens allvar och hur mycket fotbollen blir en del av självbilden och självkänslan, men också vad dessa faktorer senare får för betydelse för hur länge man väljer att spela och hur man senare väljer att förmedla sina fotbollskunskaper.

Fundberg menar att mäns överordning reproduceras inom pojkfotbollen. Fördelningen av makt påverkas av uppfattningar, som tar avstamp i strukturer och självbilder, om vad som är normalitet, vilket reproducerar en genusordning där män är överordnade kvinnor.⁶⁹ Även om mammorna i denna uppsats inte uttalar värderingar kring hur barn ska spela eller bemötas i sitt fotbollsspelande beroende på kön i någon större utsträckning, visar ändå observationerna att barnen bemöts olika och detta blir en verklighet som mammorna måste förhålla sig till.

Fundberg iakttog också att pojkarna fostrades till att visa vissa känslor vid vissa tillfällen.⁷⁰ Detta resultat hade sin motsvarighet i de pojkmatcher som studerats för denna uppsats. Frågan har ställts vad flickor fostras till medan pojkar fostras till en kontrollerad hängivelse för spelet. Ett möjligt svar på den frågan skulle kunna vara att flickor fostras till lek snarare än till att bli proffs, att deras spelande inte är lika seriöst som pojkarnas. Därför blir kanske deras kontrollerande av känslor inte lika viktigt. Ännu ett möjligt svar skulle kunna vara att flickor fostras till ett större beroende, medan pojkar fostras till autonomi, i och med att flickors känslor kräver ett bemötande, medan pojkarnas snarare förväntas hantera sina känslor själva.

Att flickor blir bekräftade när de kämpar, medan pojkar måste prestera innan de får bekräftelse, samt att pojkar inte möts av samma förståelse och tröstande när de skadas eller är ledsna är ett tydligt exempel på de dikotomier som skapas för att ordna genus i en genusordning. Scott beskriver dikotomiers funktion för fördelningen av makt och hur dessa symboliska dikotomier blir en verklighet genom att de institutionaliseras⁷¹. Manligt relationsarbete, där ett behärskande av känslor är en del av pojkars fostran, blir ett sätt att ordna pojkarna in i en överordning genom att integrera ett normerande förhållningssätt till känslor och känslobeteende.

3.2 Rollen av den skrikande mamman

De flesta informanterna beskrev sig själva som högljudda och skrikande när de skulle beskriva sitt beteende under framför allt matcher. Detta var ett beteende som de flesta samtidigt inte tyckte var önskvärt. Den skrikande mamman är ett resultat som även återfanns i min B-uppsats i genusvetenskap om idrottsintresserade kvinnors uppfattningar om sina idrottskunskaper. Där beskrev informanterna sina mammor som okunniga, känslolösa, gnälliga och nervösa och informanterna beskrev också sig själva i viss utsträckning som mer känslolösa och inlevelsefulla än män i egenskap av könsvarelser. Känslolöshet sattes också i motsats till kunskap. En informant menade att uttryck för medlidande är detsamma som att ha upphört att prata om idrott. ”Den hysteriska mamman” blev en symbol för kvinnors okunskap. Samtidigt beskrevs också män som ”livliga, engagerade och skrikiga” av

⁶⁹ Fundberg, s. 196.

⁷⁰ Ibid. s. 91f.

⁷¹ Scott, s. 42ff.

flera informanter, men då sattes detta inte i motsättning till kunskap. I B-uppsatsen tolkades informanternas beskrivningar av den hysteriska mamman som uttryck för en anpassning till manligt definierade normer inom fotbollen och ett tillskrivande av status till mäns beteende.⁷²

I denna uppsats gav inte informanterna samma kopplingar mellan inlevelse och okunskap. Några menade tvärtom att inlevelse är ett tecken på kunskap och att man är insatt. Kvarstår gör dock likheten i svaren vad gäller hur ett skrikande och inlevelsefullt beteende frångår normen och hur mäns beteende inte ifrågasätts på samma sätt. En möjlig tolkning till den negativa inställningen till skrikande föräldrar, vilka enligt mammorna verkar vara mest mammor, eftersom papporna är lugna, är att tränarens, vilken ofta är en man, auktoritet skulle kunna ifrågasättas om barnen började lyssna på sina skrikande mammor istället för på tränarna. När skrikandet ses som ett tecken på kunskap blir den skrikande mamman en risk för uppfattningar om att män kan mer om fotboll.

Idé- och lärdomshistorikern Claes Ekenstam diskuterar i antologin *Rädd att falla – Studier i manlighet*⁷³ den manliga självbehärsknningen som ett mer vanligt fenomen hos män än hos kvinnor och ett resultat av ”splittringen mellan kropp och psyke”. Ekenstam ser denna bristande integrering mellan medvetande och kropp som ett karaktäristiskt drag för många människor och framför allt män i vår samtida västerländska kultur, som han tror bidrar till många personliga och sociala problem.⁷⁴

Detta innebär inte en nedvärdering av intellektuellt arbete, utan utgör en kritik av den dominerande rationalitetsformens dissociering från kroppen och känslolivet, dess svårigheter att ta människors inre världar på allvar. Jag vill hävda att denna tendens finns som en viktig bakgrundsfaktor för vidmakthållandet av rigida manliga maktstrukturer och bidrar till draget av opersonlighet i det moderna samhällets sociala relationer.⁷⁵

En annan teori om mäns förhållningssätt till känslor framför Holter och Aarseth, som menar att män kan visa varandra respekt genom att inte visa varandra känslor.⁷⁶ Mammornas skrikande och förhållningssätten till huruvida det är bra att skrika eller inte skulle kunna vara ett uttryck för ett införlivande av normer och traditioner inom fotbollen att inte visa känslor. Mammorna menar att det inte är bra att skrika, men ändå skriker de. Att sluta skrika beskrevs som svårt, men det fanns också beskrivningar att det kan uppfattas som positivt bland föräldrarna att skrika och vara inlevelsefull. Så varför skriker då mammorna?

En tolkning skulle kunna göras med hjälp av Bourdieus teori om symboliskt våld. Symboliskt våld är effekter av tankescheman definierade utifrån de dominerandes perspektiv och som är gemensamma för alla inom den sociala strukturen. Eftersom tankeschemana är definierade ur de dominerandes perspektiv framstår de som naturliga. Detta kan leda till att de dominerade utsätter sig själva för ”systematiskt förringande eller nedsvärtande”, som bland annat kan ta sig uttryck i kvinnors bifall till en nedvärderande bild av kvinnor. Emellertid kan detta också leda till att kvinnor hellre väljer en överordnad eller överlägsen man som partner för att de inte själva ska förlora en social identitet. Detta för att de tar hänsyn till tankescheman om

⁷² Åbom, 2003, s. 15ff.

⁷³ Claes Ekenstam, ”Kroppen, viljan och skräcken för att falla: ur den manliga självbehärsknningens historia”, i *Rädd att falla – Studier i manlighet*, Stockholm, 1998.

⁷⁴ Ibid. s. 29f.

⁷⁵ Ibid. s. 30.

⁷⁶ Holter och Aarseth, s.40f.

manligt och kvinnligt som de förväntar sig att omgivningen har och låter dessa förväntningar på vad omgivningen skulle tänka påverka deras beteende och deras val.⁷⁷

Bourdieu's tankegångar skulle kunna utvecklas till att kvinnor i egenskap av att vara definierade som kvinnor, och därmed förväntas leva upp till kvinnliga genusnormer, inte bara bör vara underordnade sina män, utan kanske också män i allmänhet, för att betraktas som värdiga representanter för det kvinnliga könet. Om mammorna är beroende av att framstå som sämre än männen, däribland sina partners, för att inte själva förlora sin sociala status och sitt anseende bland omvärlden, kan skrikande och inlevelse, som är ett mindre önskvärt beteende, bli ett sätt att uppnå detta.

Bourdieu's teori kan kopplas till psykologen Hanne Haavinds teori om den relativa underordningen, som innebär att kvinnor kan göra vad de vill så länge de gör det relativt underordnat män. Den relativa underordningen till männen i deras omgivning innebär för kvinnor den största sannolikheten att få sin kvinnliga identitet bekräftad. Genom att kvinnan får underordningen att framstå som självvald och i enlighet med hennes personliga egenskaper kan mannens dominans beskrivas som personliga egenskaper hos honom som hon uppskattar. Mannens betydelsefullhet blir mer bekräftad när han omger sig med en kvinna som är nästan lika bra som han själv. Kvinnor och män är stolta över att de kommer fram till en enighet om hur de vill ha det tillsammans, men denna enighet innebär att kvinnor underordnas männen på olika sätt. Inom parförhållandet kan maktbalansen skylas med motivet om kärlek, men den relativa underordningen fungerar som en prototyp för samvaron mellan män och kvinnor även i andra sammanhang, exempelvis inom arbetslivet. Att följa prototypen innebär att få en bekräftelse på sin genusidentitet.⁷⁸

Teorin om symboliskt våld och teorin om den relativa underordningen har många gemensamma nämnare. Till exempel är kvinnan beroende av männens överordning för att få sin kvinnlighet bekräftad. Mammorna i denna undersökning anser sig i många av fallen underordnade sina män kunskapsmässigt, men i de fall kvinnorna beskrev sig som kunniga, ansåg de inte män generellt som kunnigare än de själva. Detta skulle kunna visa på att det bland informanterna finns ett större handlingsutrymme att vara jämställd eller till och med överordnad utanför parrelationen. Cissi beskrev dock sin man som ointresserad och okunnig vad gäller fotboll, så även inom parförhållandet fanns utrymme för jämställdhet eller kvinnlig överlägsenhet. Vad händer då med genusidentiteten när kvinnorna besitter fotbollskunskaper i samma eller högre utsträckning än män? Att kvinnor skriker och är inlevelsefulla under deras barns fotbollsspelande skulle dels kunna tolkas som ett uttryck för kvinnors och mäns olika relationsarbete och därmed förhållningssätt till huruvida man visar känslor. Dels skulle det också kunna vara ett sätt att bekräfta sin genusidentitet som underordnad kvinna, genom att bete sig mindre förenligt med normer inom fotbollen, för att på så sätt verka mindre insatta än sina och andra män.

Ett alternativ till tolkningarna att det skulle bero på symboliskt våld, ett kvinnligt relationsarbete eller relativa underordningen skulle kunna vara att mammornas inlevelse och skrikande är en medveten eller omedveten protest mot de normer som skapats i en tradition av manligt relationsarbete. Att skrika, fast man vet att det är något man inte bör göra, kan vara ett sätt att ta avstånd från normer om att inte visa känslor och integrera ett eget förhållningssätt till inlevelsefullhet. Lotta blev också uppmanad av de andra föräldrarna att

⁷⁷ Bourdieu, s. 47ff.

⁷⁸ Haavind, Hanne; "Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män" ur *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, 1985:3. s. 17-19, 21-22.

skrika mer, trots att tränarna diskuterat med föräldrarna att skrikande inte är önskvärt. Detta skulle kunna tolkas som ett godkännande att skrika från föräldrarna och en uppmaning att bryta mot dessa normer.

Frågan är: Tar sig kvinnorna rollen som den skrikande mamman för att bryta mot genusnormer och därmed genusstrukturen inom fotbollen, eller är det ett sätt att befästa eller höja sitt eget anseende som kvinna genom att höja mäns status över dem själva? Om fallet är det sistnämnda skulle det kunna bli viktigare för en mamma som besitter stora fotbollskunskaper att skrika och därmed bryta emot normerna, eftersom hon utgör ett större hot emot den relativa underordningen och därmed sin egen status som kvinna. Att skrika kan i detta fall ses som en strategi att få högre status som kvinnor genom att sänka den i egenskap av fotbollskunniga.

Båda ovanstående alternativ att mammorna antingen skriker för att bryta mot genusstrukturen eller för att gå den till mötes för att höja eller befästa sin egen status kan jämföras med Ethelbergs personlighetsstrategier emot manlig dominans. Personlighetsstrategi ett baseras på förträngning och osynliggörande av manlig dominans. Genom att se kvinnor och män som bärare av positiva, men olika egenskaper kan olikheterna eller ojämlikheten förklaras utan att kvinnans självkänsla hotas. Personlighetsstrategi tre innebär protest mot manlig dominans och baseras på en medvetenhet om problemen med en manlig dominans.⁷⁹ Att skrika för att höja mäns och därmed sin egen status kan liknas vid personlighetsstrategi ett; kvinnor och män ses som olika och kvinnors självkänsla kan bevaras. Om skrikandet däremot sker som en protest emot manligt definierade normer skulle detta beteende snarare överensstämma med personlighetsstrategi tre. Oavsett vad anledningen till att mammorna skriker är kan man ställa frågan vad effekten av deras skrikande blir? Kan skrikandet vara ett sätt att införa nya normer inom fotbollen som så småningom även kan gälla för pojkar och män eller är det ännu ett sätt att befästa uppfattningar om kvinnors och mäns komplementaritet och därmed också befästa den rådande genusstrukturen? Eller kan kvinnors skrikande istället vara ett sätt att känna sig delaktiga i en miljö där män i stor utsträckning är tränare och där de utgör normen?

3.3 Engagemanget

Inställningen bland informanterna är att de inte känner sig hindrade av någon att engagera sig mer eller mindre, däremot kan faktorer som tid, hälsa eller kunskaper avgöra i vilken utsträckning man har möjlighet att engagera sig. Graden av engagemang och formen för det varierar bland informanterna. Under observationerna och delvis under intervjuerna iaktogs dock en del tendenser.

3.3.1 Kiosken och tränarrollen

Uppfattningen bland informanterna var att både kvinnor och män stod i kiosken. Under observationerna iaktogs dock en uppdelning i vilka delar av kioskverksamheten som sköttes av kvinnor respektive män. De gånger män stod i kiosken skötte de vid så gott som varje observationstillfälle de delarna av verksamheten som innefattade eller begränsades till kött. Kvinnorna däremot iaktogs aldrig med denna syssla.

Scott har beskrivit genus som organiserande principer av samhällen, men också föreställda och upplevda könsskillnader. Dikotomier av föreställningar om vad som är kvinnligt

⁷⁹ Eva Ethelberg, "Självkänsla kontra realitet – ett dilemma för psykologin och för kvinnorna", i *Kvinnvetenskaplig tidskrift*, 1985:1, s. 4-15.

respektive manligt skapas på ett symboliskt och mytiskt plan i en genusstruktur, dikotomier vilka internaliseras på samhällets olika nivåer. Föreställningarna om genus överförs till vetenskaplig och religiös nivå, vidare till institutionell nivå, för att till slut upplevas som personliga erfarenheter hos individer.⁸⁰

Uppdelningen av kvinnliga och manliga verksamhetsområden tar sig formen av dikotomier som förflyttats från ett symboliskt och mytiskt plan till institutionell nivå i form av fotbollsföreningens kioskverksamhet. Väl där utvecklas dikotomierna till personliga erfarenheter av vad kvinnor och män gör eller behärskar.

När det kommer till uppgiften att vara tränare är inte resultaten lika enhetliga. Visserligen domineras sysslan av män, men en majoritet av informanterna har erfarenhet av tränaruppdraget. Att två av fyra av de mammor som tillfrågats för att de inte befann sig på matcherna i egenskap av tränare visade sig ha erfarenhet av tränaruppdrag kan vara en anledning att fundera på om skillnaden i erfarenheter av tränaruppdrag inom barnfotbollen mellan kvinnor och män är så olika som tidigare forskning beskrivit den. Kan andelen kvinnliga tränare skilja sig i det område där informanternas barn spelar fotboll gentemot områden där tidigare studier ägt rum? Denna fråga kan dock delvis besvaras genom att observationerna visade på att tränarna till en överhängande majoritet bestod av män. Kan det finnas en skillnad som orsakats av att kvinnorna inte behåller tränaruppdraget lika länge som män eller beror skillnaden på ett icke representativt urval? De här frågorna är varken relevanta inom uppsatsens problemområde eller realistiska att besvara inom ramen för denna uppsats, utan frågorna ställs mer som en inspiration till vidare utforskande av problemområdet.

Något som dock är relevant är hur kvinnorna upplever sin roll som tränare. Bortsett från Tina beskrev alla mammorna med erfarenhet av tränaruppdrag bemötandet som bara positivt. Tina upplevde visserligen också bemötandet som positivt, men beskrev också hur en pappa till en av spelarna i laget uttryckt tveksamhet över hennes roll som tränare, något som Tina tolkade som att det berodde på hennes kön. Det är svårt att avgöra huruvida det var Tinas kön som var orsaken till pappans tveksamhet, men vad som är intressant är att Tina tolkade det som det, vilket pekar på förväntningar av särbehandling på grund av kön. Tina uttryckte det också som att det är särskilt kul att vara en uppskattad tränare just för att hon är tjej, vilket också pekar på en förväntan om ett annat bemötande.

Att Tina skulle förvänta sig att bli särbehandlad kan tolkas som en medvetenhet om eller anpassning till en genusstruktur där kvinnor inte förväntas utföra ett tränaruppdrag på ett lyckat sätt. Om detta är ett uttryck av förväntning baserade på personliga erfarenheter, som i sin tur är baserade på symboliska genusedikotomier, eller bara är en avvikelse från upplevelser av att det är oproblemiskt att som kvinna vara tränare i ett barnfotbollslag är dock svårt att svara på.

3.3.2 Engagemanget och barnens pappa

Mammornas engagemang i förhållande till barnens pappa varierar mycket. Tre upplevde att de engagerar sig lika mycket som pappan, en att hon engagerar sig mindre än barnens pappa och två att de står för allt engagemang helt själva. De som förklarade sig engagerade i lika stor utsträckning som barnens pappa var alla mammor till spelande flickor. Det är svårt att uttala sig om ett så litet antal mammors engagemang i jämförelse med barnens pappor, men

⁸⁰ Scott, s. 25, 42ff.

det kan ändå vara intressant att jämföra resultatet med Fundbergs iakttagelse att pojkfotbollen ses som ett eget rum för mäns fostran av pojkar; en frizon för hegemonisk maskulinitet:

Könsordningen, med manlig dominans som sätt att tänka och agera, präglar verksamheten. Det som uppfattas och benämns som maskulint blir bland pojkarna och ledarna det goda och det rätta, och tvärtom, det som uppfattas som och benämns som feminint representerar det som är mindre bra eller något man bör ta avstånd ifrån. Dessa aspekter tycks vara viktiga delar i den gemenskap som laget skapar.⁸¹

När en kvinna beträder denna zon ändras också vad som kan sägas och göras, och en kvinnas närvaro kommenteras och markeras på olika sätt.⁸² En exkludering av kvinnor blir en förutsättning för manlig fostran:

Idrotten följer ett mönster för manlig gemenskap som kan kännas igen från andra sammanhang. För det första handlar det om könssegregering, med andra ord exkludering av kvinnor. Det är i mötet mellan pojkar och vuxna män som föreställningar om manlig fostran, vilket ibland uttrycks i termer av passagerit, tycks få stort utrymme.⁸³

De två informanter som engagerade sig mer än barnens pappa hade båda varit eller var tränare i pojklag. Graden av engagemang var alltså inte mindre hos de mammor som hade spelande söner. På så sätt skiljer sig denna uppsats resultat från Fundbergs. Skillnaderna kan dock bero på att de två mammorna till spelande pojkar som stod för allt föräldraengagemang själva båda hade många års erfarenhet av eget spelande och dessutom båda tränarerfarenhet. Det är därför svårt att uttala sig om skillnader i engagemang mellan mammor och pappor skiljer sig mellan Fundbergs resultat och denna uppsats observerade förening i stort. En iakttagelse som dock kan göras är att de två engagerade mammorna till spelande pojkar båda har medföräldrar som är helt oengagerade. En möjlig delförklaring till deras engagemang kan alltså vara att pappan inte åberopar det, vilket kan ge dessa mammors engagemang en större legitimitet.

Maria var den enda som beskrev ett större engagemang från barnens pappa i jämförelse med det egna, vilket hon förklarade med att hon hade ett större ansvar för hushållssysslor, en uppdelning som hon först sade sig vara lite missnöjd med och sen förklarade fungerade jättebra. En annan orsak var ett begränsat idrottsintresse, vilket visserligen sambon också hade. Uppdelningen av ansvar och sysslor mellan Maria och hennes sambo följer traditionella dikotomier mellan privat och offentligt och kan förslagsvis kopplas till Scotts teori om dikotomier, där symboliska föreställningar övergår till institutionella förutsättningar och därefter till personliga erfarenheter⁸⁴.

3.4 Olika inställningar till kunskaper

Förhållningssätten till egna och andras kunskaper var inte entydiga hos mammorna. Fyra upplevde sina kunskaper som goda, medan de två övriga upplevde dem som mindre goda. Flera av mammorna uttalade dock en tro att mammorna kan mindre än papporna generellt. Av dem som hade partner var det tre av fem som sa sig ha sämre kunskaper än sin partner, en ansåg sig ha bättre och en lika bra.

⁸¹ Fundberg, s. 114.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid. s. 173.

⁸⁴ Scott, s. 43ff.

I min C-uppsats i genusvetenskap, som handlade om konstrueringen av genus i en gymmiljö, hade de gymtränande kvinnorna alla pojkvänner som de beskrev kunde mer om gymträning än kvinnorna själva. Tendensen av relativ underordning mellan de kvinnliga informanterna och deras pojkvänner var därför entydig.⁸⁵ I denna uppsats är den relativa underordningen inte lika påtaglig. Visserligen finns delade uppfattningar att mammor kan mindre än pappor, men det finns variationer. Cissis beskrivning av lekapparna visar att det till och med finns utrymme att generalisera något nedlåtande om mäns okunskap.

I Håkan Larssons artikel ”Queer idrott”⁸⁶ berättas om friidrottstränande ungdomar, som Larsson intervjuat. Larsson observerade att ungdomarna beskrev andra kvinnor och män i generella termer och enligt könsstereotypiska mönster, medan självbilderna kunde variera ganska mycket från stereotyperna. När det kom till konkreta personer var det inte lika lätt att generalisera.⁸⁷ Det är möjligt att mammor till fotbollsspelande barn faktiskt kan mindre, eftersom de antagligen inte haft samma möjligheter som män att utöva sporten. Det är dock också möjligt att de intervjuade fotbollsmammorna har en stereotyp bild av hur stora kunskaper en mamma eller kvinna ska ha jämfört med en man och som de gav uttryck för i intervjuerna. Fyra av informanterna upplever sina kunskaper som goda. Det är svårt att uttala sig om hur representativt urvalet är för hela gruppen mammor, eftersom det är så litet, men det kan vara relevant att fråga sig om kunskaperna verkligen är så dåliga som flera av informanterna uttryckte det. Kan det vara så att de intervjuade fotbollsmammorna, likt Larssons intervjuade friidrottsungdomar, har lättare att generalisera när det inte gäller konkreta personer som de själva?

Scott menar att genusdikotomier är en primär organiserande princip av samhället, som går från föreställningar till att organiseras i samhället till institutionella principer, för att slutligen upplevas som personliga erfarenheter.⁸⁸ En sådan dikotomi skulle kvinnlig okunskap respektive manlig kunskap kunna vara. Uppdelningen mellan manlig kunskap och kvinnlig okunskap har varit ett tydligt resultat i mina tidigare uppsatser⁸⁹. Att de andra mammorna har mindre kunskaper skulle därför kunna vara en föreställning som lättare anammas än den motsatta, eftersom föreställningarna om dess verklighetsförankring redan är etablerade. Redan etablerade föreställningar kan därför göra det lättare att provocerat tolka eller betrakta kvinnor som okunniga.

3.5 Förhållningssätt till genusstrukturer och jämställdhetsdiskurser

Dam- respektive herrfotboll var något som flera av mammorna förhöll sig till. Ofta var detta något som informanterna själva kom in på, utan att jag tagit upp ämnet. Anna och Tina menade båda att det är skillnad på dam- och herrfotboll, vilket förklarades med genetiska skillnader. Anna beskrev också att hennes man tycker damfotboll är damfotboll och inte fotboll, vilket hon kunde uppleva som en nedvärdering av damfotbollen. När Anna sedan försökte motivera varför det kanske inte är en nedvärdering framstod det som hon försökte legitimera sin mans uttalanden med att hon kan hålla med.

⁸⁵ Åsa Åbom, Storleken har betydelse – Hur genus konstrueras i en specifik gymmiljö, C-uppsats i Kvinnovetenskap, Linköpings universitet, 2004, s. 31ff.

⁸⁶ Larsson, 2005.

⁸⁷ Ibid. s. 122-130.

⁸⁸ Scott, s. 25, 42ff.

⁸⁹ Åsa Åbom, 2003, s. 15-17, samt Åsa Åbom, 2004, s. 31ff.

Uttalanden om ”fotboll” och ”damfotboll” liksom föreningens anslagstavlas information om matcher i ”div. 4” respektive ”damer div. 3” är exempel på vad Fundberg kallar omarkerade och markerade identifikationer. En omarkerad identifikation markerar vad som i ett visst samhälle, tid och sammanhang uppfattas som normalitet, medan det som inte uppfattas som en normalitet, utan en avvikelser, blir en markerad identifikation genom att den måste markeras. Fundberg exemplifierar med just ”invandrarfotboll”, ”juniorfotboll”, ”damfotboll” och ”fotboll”, där det sista underförstått handlar om män. Det som saknar ett epitet är det som uppfattas som normalitet i ett samhälle.⁹⁰

I psykologen Natalie Koivulas undersökning av TVs idrottsbevakning framkom stora skillnader mellan i vilken utsträckning damidrott respektive herridrott könsmärktes. I många sporter hade könsmärkningen av damidrott ökat, medan motsatt trend gällde för mansidrott från åren 1995/96 till 1998. Koivula tolkar detta som ett sätt att genom språket förstärka marginaliseringen och trivialiseringen av damidrott.⁹¹

Att herrfotboll ses som en normalitet är något som flera av informanterna på olika sätt förhöll sig till. När Cissi beskrev att ”det är ju bara så” att en del inte tror kvinnor kan spela fotboll är ett exempel på en medvetenhet om en överordnad manlighet. Tina berättade att när en pappa sa att han var tveksam till hur hon skulle passa som tränare, så antog hon att det var för att hon var tjej. Oavsett om det var därför han var tveksam eller inte, är det ändå intressant att diskutera kring varför hon antog att det i första hand var därför. Detta antagande kan vara en reaktion på tidigare erfarenheter av förutfattade meningar om henne eller andra kvinnor i egenskap av just kvinnor. Även om mammorna i stor utsträckning hävdade att de inte upplevt särbehandling, så verkar de ändå medvetna om att det förekommer.

Oavsett om Annas man avsåg att nedvärdera damfotbollen genom att säga att det inte är riktig fotboll, och oavsett om Anna höll med honom eller inte, så skulle man med Koivulas perspektiv ändå kunna påstå att effekten skulle kunna bli en nedvärdering, eller en trivialisering och marginalisering, som Koivula kanske skulle formulerat det. En nedvärdering som kan förklara varför Cissi påstår att ”det är ju bara så” att en del inte tycker kvinnor kan spela fotboll eller varför Tina antog att pappan var tveksam till henne just för att hon är kvinna. En förklaring till mammornas medvetenhet om en manlig norm inom fotbollen, bortsett från att de kan ha erfarenheter av detta, skulle kunna vara att nedvärderingen av damfotbollen har internaliserats hos mammorna, liksom förväntningarna på att omgivningen ska nedvärdera dem i egenskap av fotbollskunniga kvinnor.

Mammornas uppfattningar att pojkfotboll är snabbare och mer avancerad har sin motsvarighet i tidigare forskning. Exempelvis har Birgitta Fagrell visat att barn oftare kopplar stora idrottsprestationer och idrottslig kompetens med pojkar som ett led i iscensättningen av kön inom idrotten⁹². Fotbollsbarnen i Karpes studie tyckte det fanns skillnader i spelskicklighet beroende på kön. De menar att pojkar är skickligare än flickor genom att de bland annat skjuter hårdare och längre och är bättre på att dribbla.⁹³

⁹⁰ Fundberg, s. 182.

⁹¹ Koivula, s. 121.

⁹² Fagrell, s. 132ff, 140f, 149f.

⁹³ Karp, s. 223f.

Enligt pojkarna skiljer det i intresse och förhållningssätt mellan pojkar och flickor. Här har vi också en del av förklaringen till varför pojkar tränar mer än flickor.⁹⁴

Karp verkar dock tolka *pojknarnas uppfattningar* om flickors intresse i jämförelse till det egna som en förklaring till att pojkar skulle träna mer än flickor, vilket är en slutledning som kan diskuteras. Han menar dock att det är pojkarna som är mallen mot vilka flickornas prestationer jämförs⁹⁵.

Det pojkarna gör och presterar är det karakteristiska för sporten och det eftersträvansvärda.⁹⁶

Uppfattningar om mäns och pojkars överlägsenhet gentemot kvinnor och flickor inom idrotten är utbredda. Samtidigt som mammorna uttrycker att det är skillnad på flick- och pojkfotboll, så hävdar de att det inte är roligare eller intressantare att se det ena eller det andra, i den utsträckningen de har sett båda.

4. Sammanfattning

I detta kapitel ges en sammanfattning av uppsatsens resultat genom att frågeställningarna besvaras. Den första frågeställningen löd: *Hur engagerar sig mammor till fotbollsspelande barn i en fotbollsförening? Skiljer sig detta från deras barns eventuella övriga föräldrar?* Informanterna kände sig inte hindrade att engagera sig mer eller mindre, utan faktorer som tid, hälsa eller kunskaper sades avgöra i vilken utsträckning man har möjlighet att engagera sig. Kiosken sköttes av båda kvinnor och män, men engagemanget var beroende av vilken del av verksamheten det gällde. Män skötte i princip enbart kiosken när denna syssla innefattade eller helt begränsades till att sköta tillagning och försäljning av kött. Både intervjuer och observationer vittnade om att tränaruppdraget dominerades av män, men majoriteten av de intervjuade mammorna hade dock erfarenhet av tränaruppdrag. Tränaruppdraget uppfattades dock som i stort positivt av de mammor som hade erfarenhet av det. Engagemanget i förhållande till barnens pappa var också varierat.

Den andra frågeställningen löd *Vilka roller tar och tilldelas de och hur förhåller de sig till dem?* Mammorna upplevde inte att de hade några särskilda roller, men en roll som blev tydlig under intervjuerna var rollen som den skrikande mamman som kontrasterades emot den lugna pappan. Att skrika beskrevs samtidigt som något icke önskvärt. Mammornas skrikande och förhållningssätten till huruvida det är bra att skrika eller inte skulle kunna vara ett uttryck för ett införlivande av normer och traditioner inom fotbollen att inte visa känslor.

En tredje frågeställning formulerades *Hur förhåller sig mammorna till barnens idrottsutövande och hur påverkar deras inställning barnen?* Mammorna beskrev fotbollens fostrande egenskaper som positiva. En tendens som dock var tydlig både i intervjuerna och observationerna var dikotomierna lek/allvar samt kämpande/prestation som i stor utsträckning påverkades av de spelande barnens kön. Att föräldrar, tränare och även spelarna visade mindre känslor när en pojke skadade sig än när en flicka gjorde detsamma kan tolkas som ett sätt att visa respekt män emellan, eftersom normer inom manligt relationsarbete kan innebära att en man ska kunna ta hand om sitt känsloliv själv.

⁹⁴ Karp, s. 223f.

⁹⁵ Ibid. s. 225.

⁹⁶ Ibid. s. 258.

Den fjärde frågeställningen löd *Hur betraktar mammorna sina och andra i föreningens kunskaper om fotboll?* Av mammorna var det fyra som upplevde sina kunskaper som goda, medan de två övriga upplevde dem som mindre goda. Flera av mammorna uttalade dock en tro att mammor kan mindre än pappor generellt. Eftersom det kan vara lättare att generalisera om personer som inte är konkreta i sammanhanget, kan mammornas beskrivningar av andra mammor kunna påverkas av dikotoma föreställningar om kvinnlig okunskap och manlig kunskap inom fotbollens kunskapsområde.

Som sista frågeställning diskuteras *Hur förhåller sig mammorna till genusstrukturer inom barnfotbollen?* Dam- respektive herrfotboll var något som flera av mammorna förhöll sig till. Damfotboll beskrevs av flera av informanterna som långsammare och mindre avancerad än herrfotboll. Det manligas normalitet inom fotbollen var något som flera av informanterna förhöll sig till och gav intryck av att vara medvetna om.

5. Avslutande kommentar

Under uppsatsarbetet har det blivit tydligt, som det nog alltid blir, hur mycket mer det finns att undersöka inom området. Det hade till exempel varit intressant att se en jämförande studie över pappors syn på sitt engagemang i föreningen för att få deras version av den skrikande mamman och kvinnliga tränare. Finns det skillnader mellan kvinnliga och manliga tränare i synen på och definitionen av fotbollskunskaper? Jag kan bara hoppas att någon kommer tycka detta är lika intressant som jag och att jag får möjlighet att i så fall få läsa resultaten.

Referenser

Litteratur

- Bourdieu, Pierre, *Den manliga dominansen*, Göteborg, 1999.
- Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö, 2002.
- Dahlén, Peter, ”Sport och unga män” ur *Om unga män*, ed. Göran Bolin och Karin Lövgren, Lund, 1999.
- Ekenstam, Claes, ”Kroppen, viljan och skräcken för att falla: ur den manliga självbehärskningens historia”, i *Rädd att falla – Studier i manlighet*, Stockholm, 1998.
- Ethelberg, Eva, ”Självkänsla kontra realitet – ett dilemma för psykologin och för kvinnorna”, i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1985:1.
- Fagrell, Birgitta, *De små konstruktörerna*, Stockholm, 2000.
- Fasting, Kari, Pfister, Gertrud och Scraton, Sheila, ”Kampen mot kjønnsstereotypene – En komparativ studie av kvinnelige fotballspilleres oppfattelse av maskulinitet og femininitet”, *Dansk sociologi* 2004:2.
- Fundberg, Jesper, *Kom igen gubbar! – Om pojkfotboll och maskuliniteter*, Stockholm, 2003.
- Haavind, Hanne; ”Förändringar i förhållandet mellan kvinnor och män” ur *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, 1985:3.
- Hjelm, Jonny, *Amasoner på planen – svensk damfotboll 1965 – 1980*, Umeå, 2004.
- Holter, Øysten Gullvåg och Aarseth, Helene, *Mäns livssammanhang*, Stockholm, 1994.
- Karp, Staffan, *Barn, föräldrar och idrott – En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf*, Umeå, 2000.
- Koivula, Natalie, ”Massmediernas idrottsbevakning i Sverige ur ett könsteoretiskt perspektiv” i SVEBIS årsbok, Lund, 1998.
- Larsson, Håkan, *Iscensättningen av kön i idrott*, Stockholm, 2001.
- Larsson, Håkan, ”Queer idrott” ur *Queersverige*, ed. Don Kulick, Stockholm, 2005.
- Nilsson, Per, *Fotbollen och moralen – En studie av fyra allsvenska fotbollsföreningar*, Stockholm, 1993.
- Redelius, Karin, *Ledarna och barnidrotten – Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*, Stockholm, 2002.
- Scott, Joan, *Gender and the politics of history*, New York, 1988.

Stark, Agneta, Hamrén, Robert, *Frivilligarbetets kön*, svenska kommunförbundet, 2000.

Internet

<http://www.slate.com/id/2255/>, 2005-12-20

Otryckta källor

Åbom, Åsa, Bland hysteriska mammor och lesbiska fotbollsspelare – Idrottsintresserade kvinnors uppfattningar om sina kunskaper kring idrott, B-uppsats i Kvinnovetenskap, Linköpings universitet, 2003.

Åbom, Åsa Storleken har betydelse – Hur genus konstrueras i en specifik gymmiljö, C-uppsats i Kvinnovetenskap, Linköpings universitet, 2004.

Intervjuguide

Ålder

Yrke

Utbildning

Antal barn (du har vårdnaden om)? Vilka av dessa spelar fotboll resp. annan idrott?

Har du en partner? Är denna också förälder till dina barn? Om inte; har barnet någon mer närvarande förälder?

Vad har du för erfarenheter av fotbollsspelande eller annat idrottande för egen del?

Vart och hur bor du?

Vart är du född?

Engagemanget

Berätta lite om ditt engagemang i föreningen och för ditt eller dina barns fotbollsspelande?

Hur har andra i föreningen beskrivit ditt engagemang?

Vilka uppgifter i föreningen har du utfört/ funderat på/ blivit tillfrågad om?

Hur mycket tid lägger/ har du lagt på dessa uppgifter? Har du fått någon ersättning?

Har du fått någon feedback/respons när du utfört uppgifter? Av vem? Hur är/var den?

Är du nöjd med responsen du fått eller skulle du önska att den var annorlunda?

Har du någon gång funderat på att engagera dig mer eller mindre? Vad har varit anledningen till att du funderat på det? Vad har varit anledningen till att du avstått?

Har du blivit erbjuden att vara linjedomare, tränare, kioskansvarig eller någon annan funktion i föreningen? Är det något du skulle vilja vara?

Vilka uppgifter i föreningen/som fotbollsmamma känner du dig bra på/trygg med? (– kiosken, - linjeman, - lagledare/tränare, - bollkalle, - organisera skjutsande, - något annat?)

Vilka uppgifter känner du dig otrygg/sämrre på?

Tror du ditt engagemang påverkas av ditt barns kön och ålder?

Beteenden

Vad brukar du göra under matcherna?

Brukar du ropa eller heja på under matcherna? Vad brukar du ropa? Varför ropar du inte?

Om du har flera fotbollsspelande barn; Är det någon skillnad i ditt beteende beroende på vilket av dina barn som spelar? Spelar kön och ålder någon roll?

När brukar du berömma, avstå ifrån att berömma eller kritisera ditt eller andras barn? Varför? Hur bemöter andra föräldrar, tränare och medspelare samma beteende hos ditt/dina barn?

Tycker du att det är mer spännande att se flick- eller pojkfotboll eller är det lika spännande?

Relationer i föreningen

Hur ser dina relationer ut till andra i föreningen? Ser relationerna olika ut beroende på kön?

Hur tycker du att du bemöts i föreningen?

Trivs du med de andra i föreningen? Vilka trivs du med och vilka trivs du inte med?

Finns det någon du känner dig uppmuntrad och stöttad av i föreningen?

Finns det någon du känner dig motarbetad, förlöjligad eller osynliggjord av i föreningen?

Har du känt dig illa behandlad någon gång? Av vem? Varför tror du att du blev det?

Har du själv behandlat någon illa någon gång? Vem? Varför?

Har du sett eller hört någon annan bli det? Vem? Varför?

Hur är gemenskapen mellan föräldrarna och mellan föräldrar och tränare? Är det någon som är en del av gemenskapen i större utsträckning än andra? Vilka? På vilket sätt? Varför?

Roll i föreningen

Hur upplever du din roll och funktion i föreningen, i föräldragruppen och under matcher och träningar? Varierar den beroende på sammanhang?

Inflytande

Lyssnar man på olika personer i föreningen olika mycket och har personer olika mycket inflytande? Vem är det man lyssnar mest på och vem lyssnar man minst på? Vad är det som gör att vissa har mer inflytande än andra?

Gör du något för att påverka situationer mer och få mer inflytande? Vad? Varför har du valt den metoden?

Frågor till tränarna:

Hur kom det sig att du blev tränare?

Hur upplever du det att vara tränare?

Hur upplever du dina kunskaper gentemot andra tränare?

Hur bemöts du av andra tränare, föräldrar och spelare i din roll som tränare? Skiljer sig din roll som tränare från din roll som mamma eller förälder?